

Kapitel 3

Japan i offensiven

Pearl Harbor

I Washington og i Stillehavslådens hovedkvarter forsøgte man stadig at kortlægge den japanske flådes bevægelser. Meldinger fra Sydøstasien om observationer af japanske troppetransport- og forsyningskibe i området kunne tyde på, at japanerne planlagde angreb, hvor især det olierige Hollandsk Ostindien og de råstofrige britiske kolonier var oplagte mål. Den militære overkommando i Washington betragtede situationen med alvor, og begge værnschefer besluttede den 27. november 1941 at sende varsler om krig til deres styrker i Sydøstasien, Filippinerne, Hawaii og ved Panamakanalen. Chefen for hærstyrkerne på Hawaii, generalløjtnant Walter C. Short, fik meddelt: ”Forhandlingerne med Japan synes i alle henseender at være afbrudt. Det er usikkert, om den japanske regering vil tilbyde fortsatte forhandlinger. Japanernes næste skridt er uforudsigeligt, men fjendtlige handlinger kan komme hvert øjeblik. Hvis fjendtligheder ikke, gentager, ikke kan undgås, ønsker USA, at Japan tager det første skridt ...”¹ Short besluttede på baggrund af signalet at indføre Alarm nr. 1, der aktiverede det amerikanske forsvar mod sabotage. Ordren betød, at ammunitionen blev fjernet fra flyene, som blev parkeret vingespids ved vingespids overvåget af bevæbnede vagter som en forholdsregel mod sabotage fra Oahus japanske befolkning. Short beordrede desuden de nyopsatte radarstationer til at operere mellem klokken fire til syv hver morgen. Admiral Kimmel modtog et lignende signal med et lidt anderledes ordvalg: ”Dette signal skal opfattes som et varsel om krig. Forhandlingerne med Japan om en stabilisering af situationen i Stillehavet er afbrudt, og der kan ventes et offensivt japansk skridt inden for de næste få dage ...”² Kimmels reaktion var at beordre destroyerne, der afpatruljerede det lukkede operationsområde ved indsejlingen til Pearl Harbor, til at angribe alle neddykkede ubåde med dydbomber. Signalerne til Short og Kimmel gav ingen antydninger af, hvor et japansk angreb kunne komme, men i værnsledelserne var alle overbevist om, at et japansk angreb måtte komme i Sydøstasien.

Opsnapningen og dechifreringen af signaler med hhv. de tretten punkter, det fjortende punkt og Kl. 13-signalet fik hærens efterretningstjeneste til at konkludere, at noget

1 Hopkins, William B.: *The Pacific War* s. 39

2 Hopkins s. 40

Admiral Husband E. Kimmel (t.v.), chef for Stillehavsflåden, og general-løjtnant Walter C. Short, chef for hærstyrkerne på Hawaii. Ti dage efter angrebet på Pearl Harbor blev begge officerer afløst på deres poster og efterfølgende udsat for stærk kritik. I 1999 vedtog Senatet en resolution, der frikendte begge for anklagerne og udtalte, at de havde udført deres tjeneste "kompetent og professionelt".

skulle ske et eller andet sted klokken tretten Washington-tid, men det var stadig usikkert hvor. Da admiral Stark fik forelagt de fjorten punkter og Kl. 13-signalet, blev han anbefalet at ringe til Kimmel på Hawaii for at advare denne. Stark besluttede, at hans advarsel sendt den 27. november måtte være varsel nok og ringede i stedet til Roosevelt. Også Marshall fik de fjorten punkter og kl. 13-signalet at se. Han udskrev kl. 11.25 – samtidig med at Nagumos hangarskibe nord for Hawaii svingede op mod vinden for at afsende første angrebsbølge - et signal til hærcheferne i Stillehavet: "Japanerne præsenterer kl. 13.00 Washington-tid en note, der ligner et ultimatum. Desuden er ambassaden blevet beordret til straks at ødelægge sine kodemaskiner. Vi ved ikke, hvilken betydning tidspunktet har, men vær på vagt."³ Han orienterede Stark om sin beslutning og blev af denne bedt om at sørge for, at Stillehavsflådens stab fik en kopi af varslat. Signalet skulle sendes via radio, men forbindelsen til Hawaii var blokeret af atmosfæriske forstyrrelser. Hærens signaltjeneste besluttede derfor at sende signalet via telegrafselskabet Western Union efter at have afslået et tilbud fra flådens signaltjeneste om at sende det.

Hæren og flåden på Oahu havde således fået varsler om muligheden for en krig, men ikke hvor den kunne begynde. Ingen forventede, at japanerne ville være i stand til at rette et luftangreb mod Oahu og Pearl Harbor, og derfor rådede der den 7. december om morgenen den sædvanlige søndagsstilhed i Pearl Harbor og på flådens og hærens baser i land. To begivenheder kunne have alarmeret forsvaret. Den ene indtraf kl. 6.30, hvor skibschefen på et forsyningsskib med kurs mod havneindløbet observerede et mistænkeligt objekt omkring 500 meter om styrbord. Skibschefen meldte observationen til den vagthavende destroyer i området, *Ward*. Destroyerens rorgænger observe-

3 Toland s. 201

rede objektet, som han og vagthavende officer anslog måtte være tårnet på en ubåd. Skibschefen blev kaldt til broen, hvor han konkluderede, at en neddykket ubåd var ved at snige sig ind i havnen. Han blæste klart skib kl. 06.40 og gav ordre til angreb. Ubåden blev beskudt og bombet med dybdebomber og sank på 400 meters dybde. *Ward* sendte et signal til Fjortende Marinedistriktets hovedkvarter: ”Vi har angrebet beskudt og kastet dybdebomber mod ubåd der opererede i den defensive zone.”⁴ Signalet blev modtaget på radiostationen Bishop Point kl. 06.53, en times tid inden det japanske luftangreb.⁵

Radarstationen af typen SCR-270 på Opana Point.

Signalet skabte en vis aktivitet i Pearl Harbor. En sand telefonkæde blev sat i gang af marinedistriktets vagthavende officer, der foretog adskillige opringninger til stabs-officerer i marinedistriktets og Stillehavslådens stab. Kimmel blev informeret, og da alle ansvarlige officerer ifølge historikeren Gordon W. Prange havde fået talt med hinanden telefonisk, var der gået en halv time, uden at noget var sket, og da Kimmel var blevet orienteret, besluttede marinedistriktets chef, kontreadmiral Claude Bloch, og hans stabschef at afvente yderligere.⁶ Den anden begivenhed udspandt sig på en radarstation på Opana Point, Oahus nordligste punkt. Radarstationens besætning havde indledt deres vagt klokken fire og skulle planmæssigt lukke stationen ned klokken syv. Under nedlukningsproceduren dukkede antydningen af en flyformation op på skærmen. Da deres hjemtransport var forsinket, fortsatte de med at plotte deres observation, der viste omkring 50 fly på en sydlig kurs mod Oahu. Den ene af operatørerne ringede til kontrolcentret for at melde deres observation. Telefonisten orienterede vagthavende officer om deres opkald, og da denne vidste, at en gruppe B-17 bombefly på vej til Filippinerne skulle komme nordfra for at mellemlande på Hicham Field, svarede han,

4 Hopkins s. 44

5 Prange s. 496

6 Prange s. 497

at de ikke skulle foretage sig yderligere. De to begivenheder kunne hver for sig have givet en times frist til at alarmere Oahus forsvar, en frist der ikke ville have kunnet forhindre angrebsstyrken i at nå frem, men den kunne være fløjet ind i alvorlig modstand både i luften og fra landjorden.

Før daggry sendte 1. Luftflådes to svære krydsere hver to søfly i luften fra deres katalpuler. Det ene par skulle afpatruljere Stillehavslådens ankerplads ved Lahaina, og det andet par skulle rapportere om antallet af skibe i Pearl Harbor og om vejrforholdene. Tilbage meldingerne lød, at Lahaina var tom, og at Stillehavslåden lå fortøjet i flådehavnen. Ingen af flyene blev observeret. 1. Luftflåde var på vej til udgangspunktet for luftangrebet 350 km nord for Oahu. Alle besætningsmedlemmer befandt sig på deres klartskebsposter, og alle piloter og besætningsmedlemmer var blevet purret kl. 3.30 til skafning. Klokken seks svingede 1. Luftflådes hangarskibe op mod vinden, og snart efter begyndte de første fly i første angrebsbølge at lette. Lederen af første angrebsbølge, orlogskaptajn Mitsuo Fuchida, sendte kl. 7.49 angrebssignalet *To To To*⁷ til sine fly og til Yamamotos flagskib *Nagato* i Indlandshavet. Dette signal blev kl. 7.53 fulgt af ”*Tora Tora Tora*”⁸, der meddelte Yamamoto, at Stillehavslåden var blevet overrumplet.

Midt i Pearl Harbor ligger Ford Island, der dengang var base for Flådeflyvestation Ford Island. På sydvestsiden af øen lå Stillehavslådens slagskibe (*Battleship Row*) fortøjet: *California*, *Maryland* med *Oklahoma* langs siden, *Tennessee* med *West Virginia* langs siden, *Arizona* med værktødeskibet *Vestal* langs siden og endelig *Nevada*. Desuden befandt slagskibet *Pennsylvania* sig i tørdok i værftsområdet. På den modsatte side af Ford Island befandt hangarskibenes normale anløbsplads sig, og her lå det tidligere slagskib, nu målskib, *Utah*, en let krydser og et par andre enheder. Rundt om Ford Island lå grupper af destroyere fortøjet. Første angrebsbølges mål var slagskibene og Oahus flyvepladser. Anden angrebsbølges opgave var at følge op på første angrebsbølges angreb på skibe og flyvepladser. Pearl Harbors omfattende værftsfaciliteter og omfattende olielagre var ikke blandt målene.

De første bomber faldt over Ford Island netop som flaghejsningsceremonierne kl. 8.00 om bord på skibene og i land var i gang. Et af vidnerne til angrebet løb ind i basens administrationsbygning, hvor han udsendte signalet ”Luftangreb Pearl Harbor. Dette ikke en øvelse”⁹ i klart sprog til alle skibe og enheder. De japanske torpedofly slog gruppevist til fra sydvest og nordøst. *California's* interne vandtætte luger og døre var åbnet på grund af en inspektion den følgende dag, mandag. Slagskibet blev ramt af to torpedoer og sank på ret køl. *Oklahoma* blev ramt af i alt fem torpedoer og kæntrede mod bagbord, *West Virginia* blev ramt af syv torpedoer og sank på ret køl, og *Nevada* blev ramt af en enkelt torpedo. På den modsatte side af Ford Island blev *Utah* ramt af to torpedoer og den lette krydser *Raleigh* af en enkelt. *Utah* kæntrede, hvorimod det lykkedes krydse-

7 Første stavelse i ordet *totsugekiseyo* for angrib.

8 ”Tiger Tiger Tiger”

9 Prange s. 517 (”*Air Raid Pearl Harbor. This is not drill*”)

rens besætning at undgå samme skæbne. Ydermere blev den lette krydser *Helena* ramt af en torpedo, der passerede under minelæggeren *Oglala*, der var fortøjet langs krydserens side. Torpedoens eksplosion beskadigede krydseren og slog bunden ud på *Oglala*, der kæntrede.

Mens torpedoflyene gennemførte deres angreb, ankom horisontalbombeflyene. Deres mål var *Battleship Row*, især de slagskibe, der var fortøjet inderst. *Maryland* blev ramt af fire bomber, *Tennessee* blev ramt, det samme gjaldt *Arizona*. En af bomberne mod *Arizona* ramte forskibet mellem de to forreste kanontårne. Den trængte gennem tre dæk ned til panserdækket, hvor den eksploderede. Eksplosionen antændte olietanke i forskibet, der forårsagede eksplosioner i en række ammunitionsmagasiner, der rev hele forskibet op i én gigantisk eksplosion og sendte skibet til bunds i havnen. En sejlivet myte fortæller, at denne bombe ramte ned gennem slagskibets skorsten, men grundige undersøgelser af vraget har afsløret, at dette ikke var tilfældet. Der fandt ikke nogen bombeeksplosion sted i slagskibets kedelrum. Skibschefen om bord på *Vestal* hævdede, at *Arizona* blev ramt af en torpedo, der passerede under værkstedsskibet. Undersøgelser af det sunkne skrog har godtgjort, at dette heller ikke er tilfældet.¹⁰

Første angrebsbølges ankomst var så stor en overraskelse, at selv erfarne militærfolk fandt det vanskeligt at tro på, hvad de så, og alle indrømmede at de følte sig forvirrede og desorienterede i takt med at angrebet udviklede sig. At de var under luftangreb, dæmrede kun langsomt for dem. Øjenvidneskildringerne gentog igen og igen det samme mønster af forsinket erkendelse: Et fly nærmer sig ("Hvorfor flyver det fly så lavt?"). Amerikansk luftværn beskyder angriberne ("Hvorfor skyder gutterne på det fly?"). En bombe falder ("Sikken en dum, uforsigtig pilot, der ikke har sikret sit bombeophæng!"). Den eksploderer ("Et eller andet fjols har lavet en bøj. De har hængt rigtige bomber på flyene!"). Da flyet foretager et sving opad, ses den japanske "opgående sol" under vingerne på flyet ("Hold da op, de gør det virkelig realistisk. De har malet japanske mærker på flyene!"). Et amerikansk skib eksploderer ("Det er dog pokkers til øvelse!"). En amerikansk søofficer troede, at angriberen var en "enlig japansk pilot på bersærkerang, der på en eller anden måde var nået til Pearl og nu ville få problemer både med hans flåde og vores".¹¹ En af *Arizona's* officerer hørte en sømand bemærke, at det "f.... er den bedste øvelse, Hærens Flyvekorps nogen sinde har gennemført".¹² Stabschefen for hærens flystyrker på Oahu ringede til Shorts stabschef for at orientere om angrebet. Denne var så afvisende i sin reaktion, at flyveren måtte holde telefonens hørerør ud af sit vindue for at overbevise stabschefen.¹³

Da Kimmel ankom til sit hovedkvarter, blandede bombeeksplosioner, hvinende maskingeværkugler, brølende flymotorer, buldrende kanonild og den svidende stank af

10 Stillwell, Peter: *Battleship Arizona* s. 273

11 Toll s. 8f

12 Prange s. 510

13 Prange s. 512

Angrebet på Pearl Harbor – slagskibet *West Virginia* i brand, mens overlevende samles op af vandet; bag *West Virginia* ses slagskibet *Tennessee*.

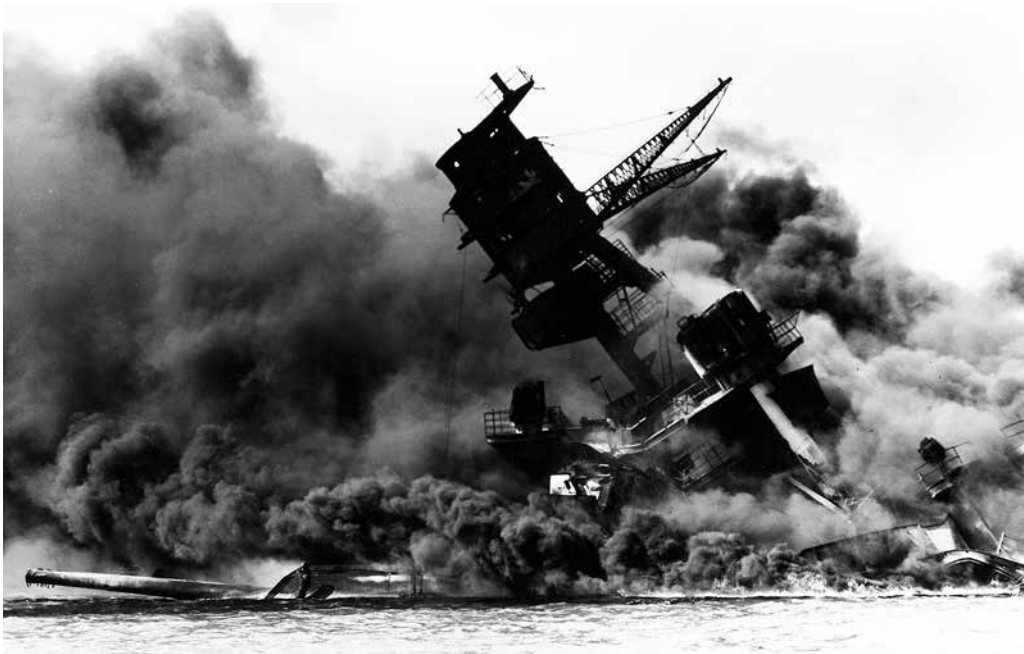
brændende olie sig til en nervepirrende kakofoni af kaos. Torpedoflyene var endnu i gang med deres angreb, og dykbombere slog som rovfugle ned over den nærliggende Hickam Field og Ford Island. Hovedkvarterets vagthavende officer havde pr. radio sendt signalet ”Fjendtligt luftangreb på Pearl Harbor. Dette er ikke en øvelse”, og kl. 8.12 sendte Kimmel signalet ”Krigen er begyndt med et japansk angreb på Pearl Harbor” til Stillehavsflådens enheder og admiral Stark. Signalet blev kl. 8.17 fulgt af en ordre til Patruljeafdeling To om at lokalisere den fjendtlige flådestyrke, en ordre der omstændighederne taget i betragtning dog var lettere at give end at få udført. Bortset fra det kunne han ikke foretage sig meget andet end at se til fra vinduet i sit kontor. Mens han stod der, trængte et maskingeværprojektil gennem vinduesglasset. Projektilet mistede sin fremdrift og snittede hans hvide uniform, hvor det afsatte en sort plet. En officer samlede projektilet op, mens Kimmel mumlede for sig selv: ”Det ville have været nådigt, om det havde slået mig ihjel.”¹⁴

Slagskibet *Nevada* fik på rekordtid rejst så meget damptryk, at det kunne forsøge at undslippe de japanske bombefly. Skibschefen var i land, og ombordværende yngre officerer besluttede at forsøge på at få skibet ud af havnen. Det var allerede ramt af en torpedo og en bombe, og forskibet lå lavt i vandet. Det kastede los kl. 8.50, netop som anden

¹⁴ Prange s. 513 og 516

angrebsbølge ankom, og en stor gruppe dykbombefly koncentrerede sig om skibet for at forsøge at sænke det i havneløbet. Det blev i hurtig rækkefølge ramt af fem bomber, og et kvarter senere fulgte en ny serie angreb. Netop som slagskibets skibschef i en motorbåd nåede frem til slagskibet, besluttede den fungerende skibschef at sætte det på grund, for at det ikke skulle synke og blokere havneløbet.

Den anden angrebsbølges opgave var at angribe flyvepladserne og de krigsskibe, der endnu ikke var ramt. Den kraftige, sorte røg fra den brændende olie i havnen nedsatte sigtbarheden markant for flyverne. Slagskibet *Pennsylvania* blev ramt af en enkelt bombe i sin tørdok, og destroyerne *Cassin* og *Downes*, der delte tørdok med slagskibet, blev ramt og så stærkt beskadigede, at deres besætninger måtte rømme dem. I en anden tørdok lå destroyeren *Shaw*. En bombe ramte dens forreste ammunitionsmagasin, som eksploderede og splittede destroyeren i to dele. Den lette krydser *Raleigh* blev ramt af en bombe i tilgift til den tidligere torpedotræffer, men igen lykkedes det besætningen at forhindre den i at synke.

Angrebet på Pearl Harbor – slagskibet *Arizona* er sænket og hviler på havnebunden, mens dens overbygning og bunkringsolie brænder.

Det lykkedes for nogle få krigsskibe at nå ud af havnen. Det gjaldt bl.a. destroyeren *Helm*, der på vej ud af havneløbet kl. 8.17 observerede en miniubåd, der forsøgte at komme fri af et koralrev. Destroyeren beskød miniubåden uden at ramme den. Miniubåden kom fri af koralrevet og forsvandt kl. 8.21. Destroyeren *Monaghan* havde ligget i beredskab og var blevet beordret til søs for at støtte *Ward*. Destroyerens signalgast gjorde skibschefen opmærksom på en genstand i vandet, som skibschefen identifi-

cerede som ”noget, der ikke bør være der”. Han beordrede fuld kraft frem mod genstanden, der var kommet under beskydning fra andre skibe i havnen. Genstanden viste sig at være en miniubåd, der blev ramt af 12,7 cm granater og 12,7 mm maskingeværprojektiler. Destroyeren vædrede først miniubåden og kastede derefter dydbomber over dens position, inden den ved nitiden nåede ud i rum sø. Også den lette krydser *St. Louis* nåede ud af havnen. Da den med 27 knops hastighed sejlede igennem havneløbet, opdagede dens skibschef to torpedoer med kurs mod krydseren. Han ændrede kurs, hvorefter de to torpedoer eksploderede mod et koralrev. Lettet for sin vægt af torpedoer dukkede miniubåden op på overfladen, hvor den blev beskudt af krydseren.

Første angrebsbølges jager- og dykbombefly havde de amerikanske flyvepladser som mål, Hærens Flyvekorps' baser Bellows Field, Hickam Field og Wheeler Field, Marinekorpsets flyveplads Ewa og flådeflyvestationerne Ford Island og Kaneohe. Alle hærens fly stod på jorden. De eneste amerikanske fly på vingerne var syv af flådens PBY Catalina-flyvebåde på patrulje adskillige kilometer mod sydvest. Luftværnet var ikke klar til aktion. Tre fjerdedele af de 780 luftværnskanoner på skibene i Pearl Harbor var ubemandede, og kun fire af hærens 31 luftværnsbatterier var bemandede. Deres ammunition var dog bragt i depot for at undgå, at varmen og støvet skulle beskadige den. Wheeler Field, der lå nordligst, blev angrebet kort efter kl. 7.50. Den var base for 14. Jagerafdelings 140 jagerfly, hvoraf de 87 var moderne P-40 jagerfly. Chefen for de amerikanske jagerfly havde fået anbragt nogle få start- og kampklare P-40 jagerfly på en satellitflyveplads ved Haleiwa længere nordpå, og nogle piloter, bl.a. løjtnanterne George Welch og Kenneth Taylor, kørte om kap til Haleiwa til deres fly. I mellemtiden regnede bomberne ned over de parkerede fly på Wheeler og de japanske Zero-jagerfly beskød de parkerede fly. Nogle fly blev trukket ubeskadigede væk fra ilden, men da ammunitionsdepoterne stod i flammer, kunne de ikke armeres. Hickam Field blev angrebet kl. otte. Flyvepladsen var base for 12 B-17, 32 B-18 bombefly og 12 A-20 lette bombefly. Også de stod parkeret vingespids ved vingespids og var lette mål for de angribende dykbombe- og jagerfly. Hangarer blev angrebet, og i løbet af et kvarters tid var flyvepladsen reduceret til et brændende kaos. Bellows Field var base for 12 P-40 jagerfly og 9 rekognosceringsfly, og det samme sceneri gentog sig her som på de to øvrige flyvepladser. Tre jagerfly forsøgte at komme på vingerne, men blev skudt ned under forsøget.

Marinekorpsets flyveplads Ewa blev angrebet kl. 7.53. Her stod 47 dykbombe- og jagerfly parkeret som på de øvrige flyvepladser, og også her var første angrebsbølges angreb ødelæggende, trefjerdedele af Marinekorpsets fly blev ødelagt. Flådeflyvestation Ford Island, som var base for Patruljeafdeling Et, blev angrebet kl. 7.55. Hangarer og parkerede fly blev angrebet, brande spredte sig, men øens brandvæsen kunne intet stille op, da det sunkne *Arizona* havde lagt sig oven på vandedningen til øen og afbrudt den. Flådeflyvestation Kaneohe var base for Patruljeafdeling To. Afdelingen bestod af tre eskadriller med hver 12 PBY Catalina flyvebåde. De fire lå fortøjet i bugten, resten var parkeret på land, bortset fra fire i en hangar. Også her havde de japanske fly frit spil.

Midt under første angrebsbølges angreb ankom den første gruppe af de ventede B-17 bombefly fra USA. De havde en 14-timer lang flyvetur bag sig, de var ubevæbnede og havde tomme brændstoftanke. Da nogle enmotorede fly kom imod ham, antog lederen af den første gruppe, at de var en velkomstkomité, og det var først, da han blev beskudt, at det op for ham, at de var japanske. De blev ikke kun beskudt af japanerne, men også af det amerikanske luftværn. Det lykkedes dem alle trods beskydningen fra luft og jord at finde landingspladser over hele Oahu. Det samme skete, da den næste gruppe B-17 bombefly ankom. Også dens fly lykkedes det at lande, hvor der var plads. Det samme skete for fly fra hangarskibet *Enterprise*, der var blevet sendt i forvejen for at lande på Ford Island. Også de blev beskudt af luftværnet. Det lykkedes hærens jagerpiloter at skyde 11 japanske fly ned, hvoraf Welch og Taylor nedskød de syv.

Telegrafbuddet med Marshalls signal til Short blev fanget i en enorm trafikprop og kunne først aflevere signalet kl. 11.45. Efter at være blevet dechifreret, blev det afleveret til Shorts adjutant kl. 14.58. Short fik et raserianfald, da han fik det læst. Da Kimmel havde læst sin kopi, smed han det i papirkurven.

Hærens Luftvåben led et tab på 4 B-17 og 12 B-18 bombefly, 2 A-20 bombefly, 32 P-40, P-36 og P-26 jagerfly og 2 rekognosceringsfly. Hertil kom beskadigede fly: 88 jagerfly, 6 rekognosceringsfly og 34 bombefly. Af disse fly blev 80% repareret og genindsat i tjeneste. Flyvepladserne led omfattende skader. Flåden led et tab på 2.008 dræbte og 710 sårede. Marinekorpsets tilsvarende tal var hhv. 109 og 69, hærens hhv. 218 og 364. De civile tab var 68 dræbte og 35 sårede. Det samlede tabstal blev opgjort til 2.403 dræbte og 1.178 sårede.¹⁵ Alene om bord på *Arizona* blev 1.117 dræbt ud af dens besætning på 1.514 mand.¹⁶ *Utah*, *Arizona* og *Oklahoma* blev erklæret for totale tab, *California* og *West Virginia* blev hævet og repareret sammen med de øvrige slagskibe. Alle var i tjeneste fra 1943-44 og resten af krigen. Alle øvrige beskadigede skibe blev repareret og efterfølgende sat i tjeneste. *Oklahoma* blev hævet, men sank under bugsering til skibsfuggeren. *Arizona* ligger i dag, hvor det sank efter eksplosionen, og er indviet som nationalt mindesmærke og officiel grav for de 1.000 søfolk, der blev fanget i skibet, da det sank. De japanske tab var lette i forhold til de resultater, der blev opnået: 29 fly med 55 besætningsmedlemmer, en stor ubåd med samtlige 121 ombordværende og 5 miniubåde med 9 af deres besætningsmedlemmer. Et besætningsmedlem blev taget til fange.

I Washington blev de første meldinger om angrebet på Pearl Harbor modtaget med vantro. Det gjaldt for marineminister Frank Knox, da han fik nyheden fra admiral Stark: "Det kan ikke passe! Det må være Filippinerne!"¹⁷ Udenrigsminister Hull fik nyheden af Roosevelt kl. 14.05, hvor de japanske ambassadører sad udenfor og ventede på at få foretræde. Roosevelt rådede Hull til at modtage dem og at behandle dem afmålt og formelt. Først kl. 14.20 blev de vist ind til Hull. Nomura meddelte, at han havde til

¹⁵ Prange s. 539

¹⁶ Stillwell s. 273

¹⁷ Toland s. 223

Japan i offensiven

opgave at aflevere et dokument til Hull kl. 13.00. På Hull's spørgsmål om, hvorfor det skulle ske kl. 13.00, svarede Nomura, at han ikke vidste det. Hull, der havde læst det dechifrerede dokument, tog dokumentet og lod, som om han læste det. Dernæst fortsatte han med skarp stemme: ”Jeg må sige klart og tydeligt, at jeg under alle de samtaler, som vi har haft med hinanden, aldrig har ytret en usandhed. Dette understøttes af referaterne. Jeg har aldrig i løbet af mine 50 år i det offentlige tjeneste set et dokument så fyldt med infame løgne og forvrængninger – infame løgne og forvrængninger i et omfang, som jeg ikke kan forestille mig, at nogen regering på denne planet vil kunne fremsætte.” Nomura forsøgte at svare, men blev affærdiget af Hull, der viste dem vejen til døren. Mens de passede ham, hvædede han på sin Tennessee-dialekt ”Slyngler og pissemyster!”¹⁸ I Marineministeriet havde admiral Stark på dette tidspunkt allerede udsendt signal til alle enheder i Stillehavet og Panama om at indlede en ubegrænset luftkrig og ubådskrig mod Japan.

Roosevelt mødtes sent samme eftermiddag med sine ministre. De blev orienteret om Pearl Harbor og blev bedt om at tage stilling til den krigserklæring mod Japan, som han ville forelægge for den samlede Kongres dagen efter. Efter mødet med ministrene fulgte et møde med lederne af Demokraterne og Republikanerne i Kongressens to kamre. De fik den samme orientering og lovede at bakke helhjertet op omkring den kommende krigsførelse. Den 8. december holdt Roosevelt sin tale til Kongressen: ”I går, den syvende december nittenhundredeogfyrrer – en skændselens dag – blev Amerikas Forenede Stater med forsæt angrebet af flåde- og luftstyrker tilhørende det japanske kejserrige.” Roosevelt gennemgik angrebets tidsplan, som ikke efterlod sig nogen tvivl om, at det var

USA går i krig – den 8. december underskriver præsident Roosevelt krigserklæringen mod Japan.

18 “Scoundels and piss-ants”. Toland s. 223f

blevet planlagt og gennemført samtidig med, at de japanske og amerikanske regeringer var i diplomatiske forhandlinger, og at Japan således ”med forsæt havde søgt at bedrage USA med falske erklæringer og udtryk for håb om en fortsat fred”. Han gennemgik alle de angreb, som Japan havde iværksat det seneste døgn – Midway, Wake Island, Guam, Filippinerne, Hong Kong, Malaya – og konkluderede: ”Japan har således indledt en overraskende offensiv over hele Stillehavsområdet. Gårsdagens kendsgerninger taler for sig selv ... Uanset hvor lang tid det vil tage os at besejre denne forsætlige invasion, vil det amerikanske folk i dets retfærdige magt og væld kæmpe til den endelige sejr.”¹⁹ Samtlige kongresmedlemmer undtagen et enkelt støttede en amerikansk krigserklæring mod Japan²⁰.

Den japanske nation hørte, at den var i krig, da radiostationen NHK bragte følgende nyhed: ”Det Kejserlige Hovedkvarter meddelte kl. seks denne morgen den 8. december, at Den Kejserlige Flåde og Den Kejserlige Hær i dag ved daggry har indledt en krig mod amerikanske og britiske styrker i Stillehavet.”²¹ Dette var i begyndelsen den eneste nyhed om angrebet. Mange var bestyrrede. USA og Storbritannien var stærke, industrialiserede nationer. Hvor mange var i tvivl om, at Japan kunne holde stand med et af de to lande, kunne det synes umuligt at kunne holde stand mod dem begge. Og det mens krigen i Kina stadigvæk ikke var løst. Var det korrekt at udkæmpe en krig mod sådanne lande? Der var også henrykkelse – ”Sejr! Sejr”, råbte de til hinanden – men måske den mest åbenbare følelse var lettelse. I næsten et år havde nyhederne givet forvirrende meldinger, og forskellige diplomatiske initiativer havde givet det anspændte japanske folk følelsen af at befinde sig på randen af en krig. Nu var der truffet en beslutning, nu var der klarhed, enhed: ”Er lykkelig. Al uvishedens dysterhed er med ét slag væk.”²²

Krigen i Kina havde aldrig været den samlende faktor, som den nye krig blev. Kina var en asiatisk nabo, kilden til det japanske skriftsprog, konfucianismens hjemland og den østlige buddhismes vugge. Krigen mod USA og Storbritannien var anderledes, den ville blive en befrielseskrig på vegne af alle asiater mod de imperialistiske udbyttere. Det højnede krigens status. Endelig havde nogen kastet handsken for fødderne af de vestlige imperialister, som hidtil havde fået deres vilje i Asien. ”Aldrig før i vores historie følte vi japanere en så stor stolthed over os selv som race, som vi gjorde den gang,” skrev litteraten Takao Okuna.²³

Kejseren udsendte en formel krigserklæring i form af et kejserligt reskript, der beskyldte USA og Storbritannien for at have ”forstyrret freden i Østasien”. Japans langvarige og udmattende anstrengelser for at bevare freden var blevet afvist af de vestlige

19 Toll s. 35f

20 Den enlige stemme imod krigserklæringen blev afgivet af pacifisten og kvindesagskvinden Jeanette Rankin, der erklærede, at hun som kvinde ikke kunne gå i krig, og at hun ej heller ville bede andre om at gøre det. Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Jeanette_Rankin.

21 Costello s. 143

22 Toll s. 64

23 Toll s. 63f

stormagter, som ikke havde vist ”det mindste tegn på forsoning”, men i stedet havde ”intensiveret de økonomiske og politiske pressionsmidler for at tvinge Vort kejserrige til underkastelse ... Vort kejserrige har for sit selvforsvars og eksistens’ skyld derfor måttet gribe til våben for at knuse alle forhindringer på sin vej.” Premierminister Tojo henvendte sig til nationen over radioen. Han betonede, at krigen ville blive lang og hård: ”For at kunne udslette denne fjende og for at kunne opbygge en urokkelig ny orden i Østasien, må vi forudse en lang krig.” Men der var ingen tvivl om, at Japan ville sejre. ”I de 2.600 år, der er gået, siden vort kejserrige blev grundlagt, har det aldrig lidt et nederlag.” Dagen afsluttedes med et massemøde uden for kejserpaladsets mure.²⁴

Da Fuchida var landet på *Akagi*, aflagde han rapport til Nagumo. På dennes spørgsmål om, hvorvidt Stillehavsflådens slagskibe ville kunne stikke til søs inden for det næste halve år, svarede Fuchida benægtende. Dernæst foreslog Fuchida endnu et angreb på Pearl Harbor, denne gang mod orlogsværftet, maskinværkstederne og ikke mindst olielagrene. På spørgsmålet om amerikanerne kunne foretage et modangreb på luftflåden, svarede han, at de amerikanske tab af skibe og fly var så omfattende, at dette ville være umuligt. Tilbage var dog de tre amerikanske hangarskibe. Skulle luftflåden forblive i området for at eftersøge og sænke dem og gennemføre endnu et angreb på Pearl Harbor? Nagumo afgjorde sagen ved at henvise til luftflådens opgave at eliminere Stillehavsflåden, at sikre flanken for Operation Syd og så vidt muligt at bringe luftflåden intakt tilbage til Japan, hvilket havde været Flådeoverkommandoens betingelser for at godkende operationen mod Pearl Harbor. 1. Luftflåde satte således til mange flyveres bitterhed kursen tilbage mod Japan.

Kimmels afløser som chef for Stillehavsflåden, admiral Chester W. Nimitz, bemærkede efter krigen, at det faktum, at japanerne ikke vendte tilbage til Pearl Harbor med en tredje angrebsbølge, betød, at amerikanerne fik tid til få vejret og til at genopbygge deres moral og deres styrker. Kimmel selv bemærkede, at selve flådebasen ville have været et mere lukrativt mål end krigsskibene. En ødelæggelse af flådebasen ville have tvunget Stillehavsflåden til at trække sig tilbage til den amerikanske vestkyst, fordi der ikke fandtes olielagre noget andet steds i Stillehavet til at holde flåden i gang. Yamamoto bekræftede dette indirekte under en samtale med en officerskammerat sent i 1942: ”Begivenhederne har vist, at det var en stor fejl ikke at foretage et tredje angreb på Pearl Harbor.”²⁵ Ved ikke at udnytte chokket og forvirringen på Oahu, ved ikke at drage fuld nytte af det hårde angreb på Kimmels skibe, ved ikke at pulverisere flådebasen og dens olielagre og ved ikke at opspore og sænke de amerikanske hangarskibe, begik Japan sin første og muligvis største strategiske fejltagelse under hele Stillehavskrigen.

Krigens første døgn på Oahu var kendetegnet af kaos og frygt. Rygter affødte rygter: 8 japanske transportskibe var blevet observeret runde Oahus Barbers Point ... svæve-

²⁴ Toll s. 64

²⁵ Prange s. 550

fly og faldskærmssoldater var landet ved Kaneohe ... andre faldskærmssoldater var set lande i sukkerrørsmarkerne sydvest for Ford Island, atter andre var set i Moanadalen. En officiel meddelelse fra flåden hævdede, at faldskærmssoldater i blå overalls mærket med den opgående sol var landet på nordkysten. Femtekolonnefolk blev rapporteret adskillige steder forklædt som taxachauffører, tjenere, gartnere, handlende. De havde omringet Oahu med sampaner, der skulle føre de japanske piloter til deres mål, de havde kørt lastbiler langs start- og landingsbanerne for at ødelægge de amerikanske flys halepartier, de havde forgiftet vandreservoarer – der var kort sagt ingen grænser for deres formåen. Der var selvfølgelig ingen, der havde foretaget sig disse ting, men den mand, der var ansvarlig for at forsyne angriberne med informationer til støtte for deres angreb, Takeo Yoshikawa, gemte sig stadig bag sin identitet som underordnet ambassadefunktionær.²⁶ Han blev ligesom de øvrige ambassadefunktionærer tilbageholdt af FBI og sendt tilbage til Tokyo i forbindelse med udvekslingen af diplomater mellem USA og Japan. Først mange år efter krigen afslutning blev hans virkelige aktiviteter på Oahu afsløret.

Det var farligt at begive sig ud i mørket. Enhver bevægelse i mørket blev målet for nervøse soldater. På Wheeler Field blev der afgivet gasalarm, da en pilot nævnte ordet giftgas. På Hickam så en vagt et svagt omrids af en person – en kammerat på vej fra et toiletbesøg. Han affyrede et antal skud vildt omkring sig, der affødte en sand storm af luftværnsild, der forårsagede endnu flere tab. Seks fly fra *Enterprise* var på vej til landing på Ford Island efter en frugtesløs eftersøgning efter de japanske hangarskibe, som de takket være en fejlagtig radarrapport havde foretaget mod sydøst. Denne gang sov Pearl Harbor ikke, flyene blev beskydt med luftværnsild, hitraten var næsten fuldstændig, af de seks fly blev de fire skudt ned og et femte beskadiget.²⁷

I de første dage efter angrebet på Oahu var det absolut ikke udelukket, at det amerikanske fastland kunne undgå luftangreb. Om mandagen rapporterede radio og aviser om luftangreb mod amerikanske storbyer. Der blev meldt uidentificerede fly over New York-området, og luftværnssirenerne hylede over Manhattans gader: "Fjendtlige fly blev observeret nærme sig Long Island ... fra New England og dernæst fra Virginias kyst ..." På Stillehavskysten skyndte frivillige sig til kysten bevæbnet med rifler og haglgeværer for at forsvare kysten mod japanske landgangsstyrker. Adskillige rapporter fortalte om japanske fly på rekognoscering omkring 150 km fra kysten, og mandag aften rapporterede Hærens Luftvåben tilstedeværelsen af 60 japanske fly over Golden Gate Bridge i San Francisco, og at de var blevet jaget væk af amerikanske jagerfly. På spørgsmålet om hvordan han vidste, at de var japanske, svarede en general: "De var ikke fra hæren, de var ikke fra flåden, og De kan være sikker på, at de ikke var civile." Da det blev klart, at der ikke havde været japanske fly i luften i området, erklærede en anden general vredt, at "... disse fly befandt sig i luften over vores samfund i et stykke tid. De var fjendtlige, ja, altså japanske fly. De blev set flyve ud over havet. Hvorfor de ikke kastede

26 Toland s. 235

27 Toland s. 235

bomber, kan jeg ikke sige noget om”.²⁸

Datidens nyhedskilder udgjordes udelukkende af dagspressen og radioen, som var amerikanernes eneste kilde til nyheder. Men de var fulde af vilde rygter. Militære og civile repræsentanter blev citeret loyalt og med respekt, men det var tydeligt, at forvirringen, frygten og desorienteringen var total. Demokrater og republikanere fandt sammen i en fælles jagt på de skyldige for det japanske angreb. For der måtte være tale om efterladenhed og sjusk. Marineminister Frank Knox's hoved var i fare for at rulle. Han havde i ugerne inden angrebet over for journalister erklæret, at ”flåden var rede”, og at den blot behøvede et halvt år til at fjerne den japanske flåde fra havoverfladen.²⁹ Denne erklæring blev offentliggjort selvsamme søndag, hvor Pearl Harbor blev angrebet. Roosevelt bekendtgjorde at ville holde sin tyvende ”*fireside chat*” over radioen for at orientere om situationen. Den kom tirsdag aften. Blandt talens punkter var en anerkendelse af det amerikanske folks og pressens ønsker om at vide, hvad der skete i Stillehavet. Men præsidenten fastholdt, at det var nødvendigt at skjule den fulde sandhed for fjenden. Hvad Pearl Harbor angik, indrømmede han, at skaderne var omfattende, men ville ikke sige mere end dette. Guam, Wake og Midway var under angreb og kunne gå tabt; Filippinerne ”var under angreb og forsvarede sig voldsomt”. Krigens krav om hemmeligholdelse var en byrde for det amerikanske folk, men han advarede det om ikke tro på blot halvdelen af de rygter, som det hørte. Til de højrøstede kritikere, der krævede de ansvarlige for Pearl Harbor stillet for retten, sagde han: ”Der eksisterer ikke noget uigennemtrængeligt forsvar mod en stærk aggressor, der sniger sig ind på os i mørket og slår til uden varsel”.³⁰

Angrebet på Pearl Harbor samlede en splittet nation på en måde, som ingen anden handling imod USA kunne have gjort. Isolationister forsvandt som dug for solen, pacifistiske stemmer tav, og republikanere og demokrater faldt hinanden om halsen i et fælles ønske om at banke japanerne. Men hvorfor kunne japanerne i den grad overraske de amerikanske styrker på Oahu? Der måtte være nogle skyldige. Frank Knox bad Roosevelt om tilladelse til at tage til Oahu for ved selvsyn at danne sig et indtryk af, om basen havde været i beredskab, og hvorfor japanerne i bekræftende fald alligevel kunne gennemføre et overraskelsesangreb på den. Roosevelt havde bedt ham om ”for Guds skyld at finde ud af, hvorfor skibene var fortøjet i en række”, hvortil Knox havde svaret ”Det er den måde, de fortøjer dem på”.³¹ Knox og en gruppe af hans nærmeste medarbejdere ankom til Oahu den 11. december. De fandt stemningen dystre. Stanken af brande, olie og halvt opløste, endnu ikke bjærgede lig hang i luften. Knox mødtes med Kimmel og enkelte af hans stabsofficerer. De blev spurgt om, hvorvidt de havde fået de specifikke varsler som var sendt til bl.a. admiral Hart i Filippinerne. Svaret var til Knox's forbløffelse nej. Knox mødtes desuden med general Short og besøgte de hundredvis af sårede

28 Toll s. 43f

29 Toll s. 45

30 Toll s. 45ff

31 Toll s. 29

i Oahus hospitaler. Efter et par dages ophold på Oahu fløj Knox og hans ledsagere til Washington, hvor han ankom den 14. december. Han aflagde rapport til Kongressen den 15. december, som mandede ud i nedsættelse af en kommission, der på baggrund af kendsgerninger skulle fastlægge ansvar og skyld for de manglende forberedelser mod angrebet. Hæren og flåden afskedigede den 16. december Short og Kimmel fra deres poster. Den almindelige holdning blandt amerikanerne var, at hovedansvaret for tabene lå hos de to officerer. En undersøgelseskommission med højesteretsdommer Owen J. Roberts i spidsen konkluderede i januar 1942, at de to officerer havde udvist pligtforømmelse ved ikke at have truffet tilstrækkelige forholdsregler i forhold til et krigsudbrud og for ikke at have arbejdet sammen for at træffe disse forberedelser. Men sagen var ikke afsluttet dermed. I de følgende år fulgte endnu seks administrative undersøgelser suppleret med en kongreshøring efter krigen, der resulterede i 39 tykke bind med vidneudsagn og dokumenter. Disse undersøgelser frikendte ikke Kimmel og Short, men viste, at officerer i Washington også bar deres del af ansvaret for nederlaget.

Ved midnat den 7. december blev Midway bombarderet af to japanske destroyere, hvis opgave var at ødelægge Midway som base. Deres bombardement satte en hangar i brand og dræbte en marinekorpsofficer. Nogle få timer senere på den anden side af datolinien – den 8. december – angreb japanske invasionsstyrker Guam i Marianergruppen og Wake Island. Guam blev ved halvnitiden lokal tid angrebet af bombefly fra den japanske flåde stationeret på Roi 160 kilometer derfra. Bombeflyene ødelagde marinekorpsets kaserne, sænkede et krigsskib og efterlod kun et par gamle patruljebåde og et tankskib som forsvar mod en invasionsstyrke eskorteret af fire destroyere, der havde forladt Hashirajima i Indlandshavet fire dage tidligere. En efterfølgende invasionsstyrke på omkring 5.000 japanske marineinfanterister gik i land den 9. og 10. december. Mod dem kunne amerikanerne mønstre 365 marineinfanterister, omkring 300 lokale militsoldater, tre patruljebåde og nogle få maskingeværer. Øens guvernør lod for ærens skyld kampen fortsætte i et døgn, inden han strøg det amerikanske flag.

Wake Island

Wake Island, som faktisk er en atol bestående af tre små øer udformet som en trekant, blev angrebet af 36 japanske bombefly fra Roi ved middagstid lokal tid. Wake havde ingen radar, og dens garnison havde derfor kun 15 sekunder at reagere i. Ingen af de af hangarskibet *Enterprise* leverede jagerfly nåede at komme på vingerne. Bombardementet ødelagde syv af de kostbare jagerfly, og øens oliebeholdning gik op i flammer. Tolv marineinfanterister og seks af Pan Am-hotelllets ansatte blev dræbt. En flyvebåd tilhørende Pan Am lettede med 70 Pan Am-ansatte og sårede om bord. Under dens flyvning mod nordøst meddelte flyets kaptajn, at han havde observeret en japansk krydser eskorteret af nogle destroyere med kurs mod Wake Island. Den japanske invasionsstyrkes flagskib, den lette krydser *Yubari*, gik så tæt under land, at et amerikansk kystartilleri-

Japan i offensiven

batteri ramte den med fire træffere, som startede voldsomme brande om bord. Et andet batteri ramte destroyeren *Hayate*, der til artilleristernes store fryd eksploderede, og et af de få tilbageværende Wildcat-fly ramte destroyeren *Kisargi's* agterskib med en bombe, der sænkede destroyeren. Den japanske styrkechef valgte klogeligt at trække sig tilbage. I løbet af de følgende dage blev Wake udsat for daglige bombardementer, der forårsagede beskadigelser og tab og sled på forsvarernes nerver og udholdenhed, mens de forberedte sig til det kommende uundgåelige angreb. Wildcat-jagerflyene blev forsøgt holdt i luften takket være en overjordisk indsats fra deres jordpersonel, men den 22. december var samtlige jagerfly enten styrtet eller skudt ned.

I Pearl Harbor besluttede Kimmel på baggrund af meldingerne fra Wake at iværksætte en undsætningsekspedition. Hans hensigt var at benytte alle sine tre hangarskibe, *Enterprise*, *Lexington* og *Saratoga*, og deres respektive eskortegrupper til ekspeditionen. *Saratoga*-gruppen skulle gennemføre undsætningsoperationen, mens de to øvrige grupper skulle foretage afledende angreb. Ekspeditionens start blev forsinket på grund af dårligt vejr, usikkerhed i Pearl Harbor og Kimmels fjernelse fra sin post. Hans afløser, admiral Chester W. Nimitz, var endnu ikke nået frem til Oahu, og i stedet indsattes Stillehavsflådens næstkommanderende, viceadmiral William S. Pye, som fungerende chef for Stillehavsflåden. Pye fik fra Washington at vide, at Wake var "et passiv, ikke et aktiv"³². Dårligt vejr forsinkede optankningsoperationer til søs, og en reorganisering af hangarskibsgruppernes opgaver betød, at den nærmeste gruppe befandt sig omkring 700 kilometer fra Wake, da en langt større japansk invasionsflåde dukkede op den 23. december lokal tid. Den blev eskorteret af fire svære krydsere og to hangarskibe³³, der alle satte svære luft- og artilleribombardementer i værk, samtidig med at 2.000 japanske marineinfanterister gik i land. Tidligt på formiddagen meldte Wakes kommandant til Pearl Harbor, at "udfaldet er usikkert", hvilket var tilstrækkeligt til, at Pye beordrede undsætningsforsøget indstillet.³⁴ Få timer efter kapitulerede de overlevende amerikanere på atollen.

Amerikansk-britiske strategiske beslutninger

USA var fra den 7. december 1941 i krig med Japan, men hvad med Tyskland? USA havde siden efteråret 1940 koncentreret størstedelen af sin opmærksomhed mod Atlanten og Europa. Siden vedtagelsen af admiral Starks *Plan Dog* – Tyskland Førstepolitikken – havde USA koncentreret en stor del af sine stadigt begrænsede ressourcer i Atlanterhavet. Præsident Roosevelts nærmeste ministre havde foreslået ham en samtidig krigserklæring mod både Japan og Tyskland, men han var klar over, at en krig mod Tyskland ikke havde den samme støtte i den amerikanske befolkning som

32 Spector s. 104

33 *Shokaku* og *Zuikaku* detacheret fra den hjemvendende 1. Luftflåde

34 Spector s. 105

kampen mod Japan. Han foretrak derfor at lade den tyske *Führer* Adolf Hitler spille ud. Da Japan var aggressoren over for USA, var Hitler i henhold til Aksepagten ikke forpligtet til at stille sig på Japans side mod USA, men Pearl Harbor havde overrumplet Hitler. ”Dette er vendepunktet!” udbød han, ”vi har nu en allieret, som ikke er blevet besejret i 3.000 år!”³⁵ Det japanske angreb ville sandsynligvis binde USA i Stillehavet og for en tid forhindre en effektiv amerikansk støtte til Tysklands fjender, og japanerne ville sandsynligvis kunne fravriste Storbritannien dets østlige imperium. Da den tyske ambassade i Washington den 10. december fejlagtigt rapporterede, at USA inden et døgn ventedes at sende en krigserklæring, besluttede Hitler sig for at slå til først ved den 11. december at erklære USA krig. Italien fulgte trop samme dag med sin egen krigserklæring mod USA. Et døgn senere sendte USA efter en enstemmig vedtagelse i Kongressen en krigserklæring mod Tyskland og Italien.

Den britiske premierminister Winston Churchill reagerede hurtigt på nyhederne ved at foreslå præsidenten et topmøde med det formål at få lagt en fælles strategi ud fra princippet Tyskland-Først. Roosevelt indvilligede i at mødes med Churchill i Washington, og den 13. december forlod Churchill, der havde foreslået kodenavnet ARCADIA for konferencen, Storbritannien om bord på slagskibet *Duke of York*. Han og hans stab ankom til Washington den 22. december, mens nederlag fulgte nederlag i Sydøstasien. Churchill og hans stab var bekymrede for, om amerikanerne på grund af det japanske angreb ville ændre ved beslutningen Tyskland-Først, men Roosevelt kunne allerede under det første møde med Churchill forsikre denne om, at amerikanerne stod fast på beslutningen. USA og Storbritannien besluttede, at de to lande alene skulle fastlægge strategien for og ledelsen af krigsførelsen på verdensplan. Det betød, at Australien og New Zealand, der begge var aktive deltagere i Stillehavskrigen, ikke fik anden indflydelse på krigsførelsen, end den de som medlemmer af Commonwealth kunne skaffe sig via Storbritannien.

Til ledelsen af de militære operationer nedsatte briterne og amerikanerne en fælles overkommando, *Combined Chiefs of Staff*, bestående af medlemmerne af den amerikanske stabschefgruppe *Joint Chiefs of Staff*³⁶ og den britiske Imperiegeneralstab. Den overordnede strategi blev herefter aftalt mellem Roosevelt og Churchill i samarbejde med CCS. Det samme gjaldt allokeringen af ressourcer i form af mandskab og materiel mellem de forskellige krigsskuepladser. Den fælles overkommando blev placeret i Washington. De amerikanske medlemmer af CCS blev medlemmerne af JCS, generalstabschefen general George C. Marshall, luftvåbenchefen general Henry H. Arnold og flådechefen admiral Ernest J. King, der havde afløst admiral Stark, samt formanden for JCS, admiral William D. Leahy, der også fungerede som præsidentens repræsentant i stabschefgruppen. De britiske medlemmer af CCS blev medlemmerne af Imperiegeneralstaben,

35 Toll s. 59

36 Herefter benævnt med forkortelserne CCS og JCS

Japan i offensiven

hærchefen general Sir Alan Brooke, flyvevåbenchefen *air chief marshal*³⁷ Sir Charles Portal og flådechefen admiral Sir Dudley Pound. Den britiske general Sir John Dill kom til at fungere som Imperiegeneralstabens repræsentant i Washington og deltog derfor også i CCS' møder.

Combined Chiefs of Staff bestående af det amerikanske *Joint Chiefs of Staff*, (øv. f.v.) George C. Marshall, Henry H. Arnold og Ernest J. King, og det britiske *Chiefs of Staff Committee*, Sir Alan Brooke, Sir Charles Portal og Sir Andrew Cunningham (Cunningham blev i 1943 udpeget som *First Sea Lord* efter at admiral Sir Dudley Pound havde taget sin afsked på grund af dårligt helbred).

Amerikanerne foreslog den nye Stillehavskrigsskueplads opdelt i enhedskommandoer med en enkelt officer som øverstkommanderende. Forslaget vakte ikke begejstring, idet der implicit i forslaget lå, at flådestyrker kunne blive lagt under en general, og at styrker fra hæren kunne blive lagt under en admiral. Briterne var i begyndelsen imod forslaget, men accepterede, da de fik tildelt kommandoen over Fjernøsten. Kommandoområdet blev organiseret som *American, British, Dutch* (hollandsk), *Australian Command*, forkortet ABDACOM, med den britiske general Sir Archibald

³⁷ Svarende til general i det danske flyvevåben.

Wavell som chef. Hans ansvarsområde omfattede Burma, Malaya, Hollandsk Ostindien, det vestlige New Guinea og Nordaustralien, og han havde derfor ansvaret for forsvaret af en 3.200 km lang frontlinie mod Japan med spredte styrker tilhørende fire nationer.

Wavell og hans nærmeste stabsofficerer havde kun få dage til deres rådighed til at få opbygget en kommandostruktur. Deres anstrengelser blev modarbejdet af national rivalisering, kommandoets enorme udstrækning og den japanske offensivs voksende hastighed. Den britiske *air marshal*³⁸ Sir Richard Peirse var nominelt leder af luftstyrkerne, den hollandske generaløjtnant Hein Ter Porten kontrollerede landstyrkerne, og admiral Hart stod for de samlede flådestyrker. Men de var alle handicappet af ABDA-direktivet, der krævede, at deres enheder i videst muligt omfang skulle operere som nationale enheder. Et andet handicap var, at vidt spredte enheder skulle samarbejde uden at have forudgående erfaringer i fælles operationer. De manglede fælles kodesystemer, fælles operationelle doktriner og den fornemmelse af at udgøre en samlet enhed, som var nødvendig for fælles operationer mod japanerne. Som forholdene var den 10. januar 1942, hvor Wavell ankom til sit nye hovedkvarter ved Batavia (i dag Jakarta) på Java, var hans post reelt en uriaspost. Det japanske militære momentum førte til det ene amerikanske og britiske nederlag efter det andet, og hvad ABDACOM kunne stille op, var der ikke de store forventninger til.

Operation Syd

Operationerne i Sydøstasien var lige så velforberedte som angrebet på Pearl Harbor. Snesevis af japanske agenter, bl.a. forklædt som kinesiske kulier, samlede i månedsvis efterretninger fra Guam, Burma, Filippinerne og Malaya om forsvarsværker, mulige invasionsstrande og strategiske veje og broer. Andre agenter tog kontakt til nationalistiske bevægelser i de hollandske og britiske kolonier for at finde potentielle allierede i kampen mod kolonimagterne. Alle disse efterretninger samledes i Det Kejserslige Hovedkvarter for at blive indarbejdet i planlægningen af alle de operationer, der skulle erobre Sydøstasien. Planernes detaljeringsgrad overbeviste hærens generalstabschef, Hajime Sugiyama, om, at den længe drøftede Operation Syd ikke kun var mulig, men at den også kunne gennemføres hurtigt. Hvis den blev igangsat fx den 3. november 1941, kunne Manila være erobret omkring nytår, Singapore i februar måned og Rangoon³⁹ i midten af april måned.

Målet for Operation Syd var at erobre kontrollen over Burma, Malaya, Filippinerne, Britisk Borneo, Hong Kong og Hollandsk Ostindien samt de britisk kontrollerede Gilbertøer. Til gennemførslen af denne operation samlede japanerne 2.000 fly – 700 tilhørende hæren og 1.300 tilhørende flåden. De fleste af hærens styrker stod i Kina, Korea og

38 Svarende til generaløjtnant i det danske flyvevåben.

39 Burmas officielle navn er i dag Myanmar, og Rangoons nuværende navn er Yangon. I denne fremstilling benyttes landets og byens daværende navn. Det samme er tilfældet med øvrige byer i Myanmar/Burma. Krigen i Burma behandles i kapitel 6.

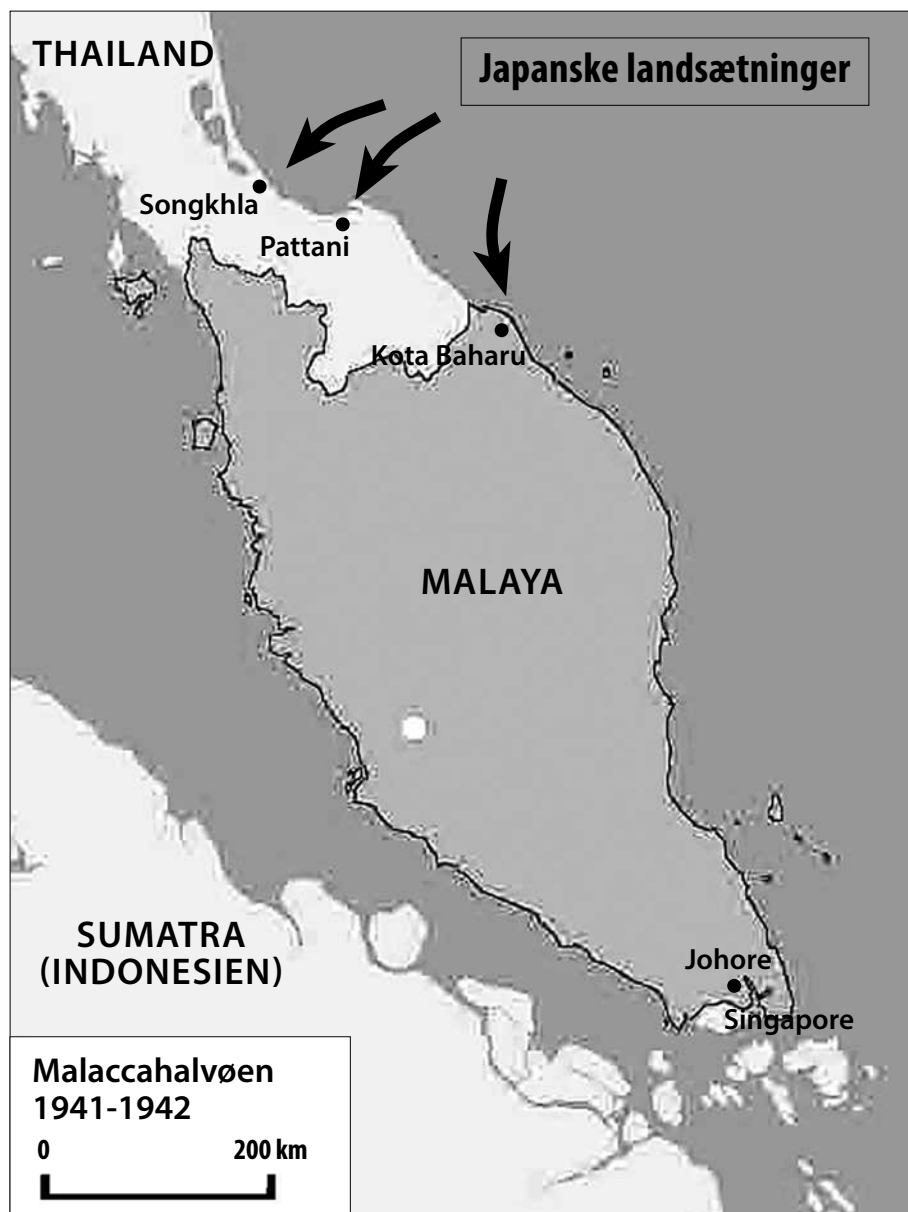
Japan i offensiven

Japan samt langs grænsen til Sovjetunionen, og den kunne derfor kun undvære 11 divisioner – en femtedel af dens aktive divisioner – til Operation Syd. Den japanske flåde var de lokale amerikanske, britiske og hollandske flådestyrker overlegen. Japanerne regnede med at kunne besejre dem alle, og de planlagde at gennemføre operationen med hurtige overraskelsesangreb støttet af deres overlegne langtrækkende luftstyrker. Formålet var at bringe fjenderne ud af balance, så de kunne besejres én efter en. Et sovjetisk angreb kunne ikke udelukkes, og det var derfor essentielt, at Operation Syd skulle være tilendebragt, inden afslutningen på den sibiriske vinter åbnede muligheden for militære operationer. Det samme gjaldt også for Sydøstasien, hvor monsunregntiden ville vanskeliggøre landsætninger efter december måned. Japanerne afsatte derfor 50 dage til erobringen af Filippinerne, 100 dage for Malaya og 150 dage for Hollandsk Ostindien.

Operation Syd indledtes den 8. december kl. 01.45 lokal tid med japanske styrkers besættelse af det internationale kvarter i Shanghai. Angrebet på den britiske kronkoloni Hong Kong indledtes samme dags morgen med et luftangreb. Fem britiske jagerfly blev ødelagt, og en Pan Am flyvebåd gik op i flammer. Storbritannien havde for længst opgivet at forsvare Hong Kong, men koloniens kommandant var beordret til at holde ud så længe som muligt med sin garnison på syv britiske, indiske og canadiske bataljoner støttet af seks artillerienheder. Kommandanten håbede at kunne holde ud i syv til ti dage. Forsvarerne sprængte alle broer til fastlandet, men alligevel lykkedes det japanerne at invadere Hong Kong. Her kæmpede forsvarerne indædt om hver kvadratmeter, indtil den uafvendelige afslutning kom med forsvarernes kapitulation den 25. december. Erobringen af Hong Kong havde kostet japanerne et tab på ca. 1.900 faldne i forhold til de britiske tab på ca. 1.100 faldne. Erobringen af den første vestlige koloni skabte en bølge af grusomheder, da berusede japanske soldater blev sluppet løs i et orgie af voldtægter og plyndringer blandt civilbefolkningen. De britiske Gilbertøer blev erobret den 10. december.

Malaccahalvøen og Singapore

Tre invasionsflåder var undervejs mod Malaccahalvøen under kommando af general-løjtnant Tomoyuki Yamashita. Tidligt om morgenen den 8. december ankom den ene invasionsflåde ud for Kota Baharu på grænsen mellem Malaya og Thailand. Fire eskorterende destroyere og en krydser indledte et bombardement af 9. Indiske Divisions stillinger samtidig med, at de første af flere end 5.000 japanske soldater begyndte at gå i land. Landsætningen ved Pattani længere mod nord i den thailandske del af Malaccahalvøen løb ind i vanskeligheder, da den japanske kortlægning af invasionsstrandene ikke havde afsløret kviksandsagtige bundforhold, hvilket sinkede landsætningen. Længere mod nord ankom Yamashitas hovedstyrke til Songkhla nord for Pattani. Den japanske landsætning foregik uden at et eneste skud blev affyret. De japanske styrkers fortrop ankom i rickshaws til den thailandske politistation i Kota Baharu, hvor

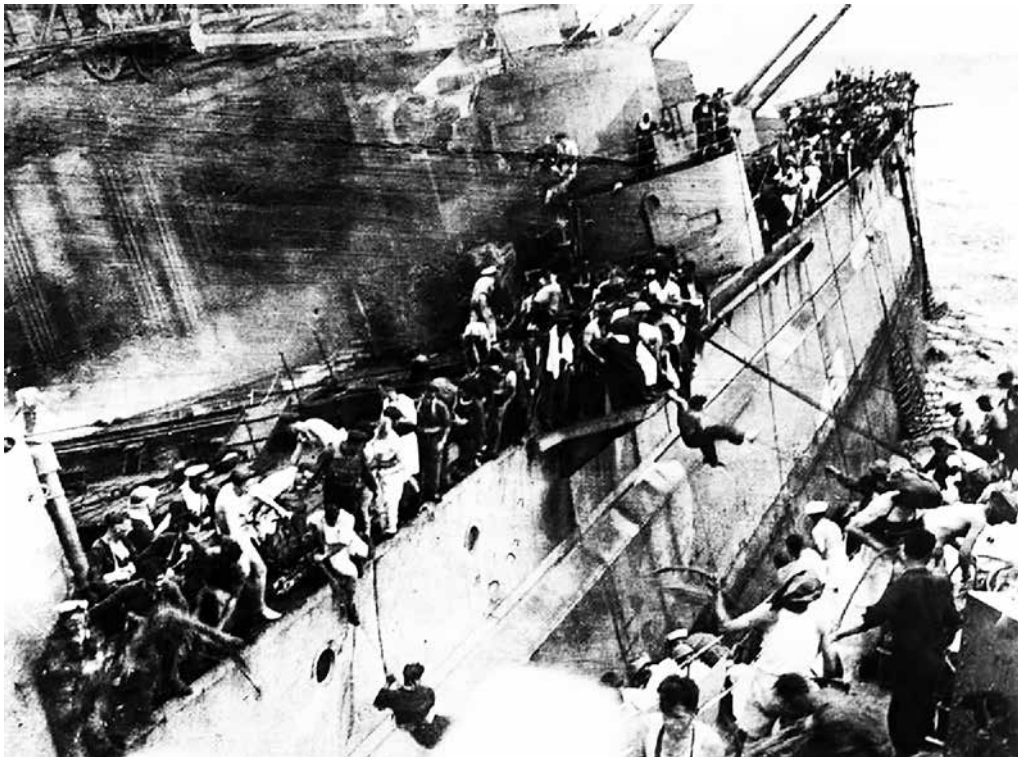
den forsøgte at bestikke sig vej til grænsen for at angribe de indiske soldater på den anden side grænsen i ryggen. Svaret var en skudsalve. Både politiet og det lokale thailandske militær blev nedkæmpet, hvorefter invasionsstyrken fortsatte mod Kota Bharu. Ti bombefly tilhørende *Royal Australian Air Force* (RAAF) rettede en række angreb på de japanske transportskibe og satte et af dem i brand. Australierne fløj sytten togter, hvorunder de mistede to fly og tre blev alvorligt beskadiget.

Indiske styrkers modangreb på invasionsstyrkerne ved Kota Bharu var forgæves, byen faldt den 9. december. Flyvepladsen var blevet evakueret dagen inden, og dens personel sluttede sig til tilbagetrækningen mod næste forsvarslinie 240 kilometer mod

syd. Indiske enheder blev tilbage for at dække tilbagetrækningen. I Singapore lød luftalarmen kl. fem om morgenen, og projektører afsøgte himlen for japanske bombefly, der navigerede efter byens gadelys. En halv time inden havde luftforsvarets kontrolcenter modtaget en rapport om uidentificerede fly 225 kilometer fra Singapore, men ingen tog telefonen i byens forsvarsledelse. Flådebasen Changis og *Prince of Wales'* og *Repulse's* luftværnsbatterier åbnede ild. Næsten samtlige bomber faldt i byens kinesiske kvarter, hvor 61 mennesker omkom. Om bord på Styrke Z's flagskib *Prince of Wales* arbejdedes der med planer for, hvordan de to britiske krigsskibe kunne anvendes mod de japanske invasionsstyrker. Styrkens chef, admiral Philips, besluttede at angribe brohovedet ved Songkhla, hvilket han meddelte den lokale RAF-chef, der skulle sørge for luftstøtte. Mens de to britiske krigsskibe forlod Singapore sidst på eftermiddagen, proklamerede den britiske guvernør: "Vi er parate, vi er blevet advaret i tide, vore forberedelser er fuldført og fundet i orden ... Vi er tillidsfulde."⁴⁰

Admiral Philips havde ingen fornemmelse af, hvor de japanske invasionsflåder befandt sig. Hans medbragte søfly blev derfor sendt i luften fra deres katapulter. De fandt ingen fjendtlige skibe, og den 9. december besluttede han at sætte kursen tilbage mod Singapore. En melding om en invasionsflåde ved Pattani fik ham natten til den 10. december til at ændre kurs mod Pattani. Den japanske ubåd *I-65* havde om eftermiddagen observeret eskadren, og dens kontaktrapport satte en massiv eftersøgning på Philips' skibe i gang. En japansk styrke af svære krydsere og slagskibe satte kursen mod området, og søfly fra krydserne fik ved 17-tiden et kort glimt af de britiske krigsskibe. Den kortvarige observation af de japanske søfly mod horisonten overbeviste Philips om, at det ville være klogt at vende om. Det skete i øvrigt lige inden, de japanske krydsere ville have befundet sig inden for rækkevidde af de britiske skibes kanoner. Philips modtog efter midnat igen en underretning om en japansk landsætning ved Pattani. Hvad Philips ikke kunne vide, var, at rapporten var falsk, og at den skyldtes vandbøfler, der bragte udlagte miner ved Pattani til sprængning. Den britiske eskadre blev igen observeret af en japansk ubåd, der affyrede torpedoer uden at ramme og dernæst sendte en kontaktrapport.

Fly tilhørende den japanske flådes 22. Luftflåde stationeret i Saigon havde den 9. december søgt forgæves efter Styrke Z. De blev igen sendt på vingerne tidligt om morgenen den 10. december med ordre om at finde og sænke de britiske skibe. Philips måtte erkende, at hans tro på en invasionsflåde ved Pantani var uden hold i virkeligheden, og han besluttede derfor at sætte kursen tilbage mod Singapore. *Repulse's* radar fangede de første japanske angribere kl. 11.10. Det lykkedes slagkrydseren takket være skibschefens effektive manøvrering at undgå alle bomber undtagen en enkelt, der ramte hangardækket. Kl. 11.30 fangede *Prince of Wales'* radar en gruppe torpedofly. Slagskibet blev ramt af to torpedoer i agterskibet, der låste dets ror fast, en skrueaksel blev ramt, og et maskinrum blev oversvømmet. Kl. 12.20 ankom en ny bølge af torpedofly, der ramte

Besætningen er i færd med at forlade det synkende *Prince of Wales*.

slagkrydseren fra forskellige retninger. Dette afgjorde sagen for slagkrydserens chef, der beordrede alle mand fra borde. Angreb på slagskibet skete med samme ødelæggende effektivitet som mod *Repulse*. Slagskibet kæntrerede ca. tyve minutter senere og sank med 840 af dets besætningsmedlemmer, inkl. admiral Philips, om bord. Mens britiske destroyere samlede overlevende op, fløj et japansk fly lavt over sceneriet, mens det blink-signalerede på engelsk: "Vi har fuldført vores opgave. I kan fortsætte med jeres."⁴¹ Japanerne mistede tre fly.

Japanerne havde med sænkningen af *Prince of Wales* og *Repulse* leveret et uomstødeligt bevis på, at slagskibe kunne sænkes af fly i rum sø. I maj 1941 var det tyske slagskib *Bismarck* blevet sænket af britiske slagskibe, efter at dets ror var blevet beskadiget af en torpedo fra et britisk fly. Britiske fly havde sænket og beskadiget tre italienske slagskibe i Tarantos havn i november 1940, og i Pearl Harbor havde japanerne sat samtlige amerikanske slagskibe ud af spillet. Men at fuldt manøvredygtige og velbevæbnede slagskibe kunne sænkes af fly i rum sø viste slagsskibstilhængerne – "Kanonklubben" – at slagskibe ikke længere kunne operere til søs uden en massiv eskorte af fly fra hangarskibe.

De japanske invasionsstyrker deltes efter invasionen i en østlig og en vestlig styrke, der skulle rykke mod Singapore på hver sin side af Malaccahalvøen. De japanske soldater

⁴¹ Toll s. 53

Japan i offensiven

havde aldrig ført krig i en tropisk jungle. Deres erfaringer stammede fra helt anderledes klima- og terrænforhold i Kina og Manchuriet. Men de viste sig at være bemærkelsesværdige og effektive junglekrigere. De benyttede sig af den japanske hærs traditionelle taktik med hensynsløse frontalangreb kombineret med udflankerende angreb fra søsiden eller gennem tilsyneladende uigennemtrængelig jungle. De britiske planlæggere havde inden krigen konkluderet, at den malajiske jungle udelukkede brug af kampvogne, men de havde overset de veje, som var anlagt til transport af gummi og andre råvarer til udskibning i Singapore. Japanerne benyttede disse veje til deres kampvogne og andre motorkøretøjer, og deres effektive angrebstaktik udmanøvrerede gang på gang de dårligt udrustede og uddannede indiske forsvarsstyrker. Den japanske offensiv begyndte den 11. december med en udstrakt brug af cykler, den såkaldte ”cykellynkrig”. En britisk overlevende officer har fortalt, hvordan japanerne fortsatte at cykle, selv efter at deres dæk var punkteret. Larmen af cykelfælge mod den hårde vejoverflade lød som kampvognsbælter, som fik de indiske soldater til at flygte. De japanske flystyrker havde fejlet himlen fri for britiske fly og nød derfor det absolutte herredømme i luften, og sænkningen af de britiske slagskibe havde fjernet enhver mulighed for briterne for at forstyrre de japanske operationer til søs til støtte for landoperationerne. Den britiske imperiegeneralstab besluttede at sende fire eskadriller Hawker Hurricane-jagerfly og en division, der skulle have været sendt til Mellemøsten, til Sydøstasien. Fly og soldater ventedes at ankomme i januar måned.

Britiske ingeniørsoldater i færd med at forberede en bro i Malaya til sprængning i et forsøg på at sinke den japanske fremrykning ...

Japanerne erobrede mellem den 15. december 1941 og den 19. januar 1942 en række flybaser i Nordborneo, der skulle støtte de kommende angreb på Hollandsk Ostindien. De britiske forsvarsstyrker udkæmpede en række guerillalignende forsvarsoperationer samtidig med, at de sprængte adskillige oliekluder. Til søs lykkedes det for en hollandsk ubåd at sænke to japanske transportskibe og at beskadige en destroyer. Men hverken dette tab eller tab forårsaget af amerikanske ubåde kunne standse den japanske offensivs fremdrift. Japanerne fik fra første færd bragt de britiske styrker på Malaccahalvøen ud af ligevægt. De var briterne underlegne i forholdet 1:2, men de standsede ikke for at konsolidere deres erobringer, for at omgruppere sig eller for at vente på forsyninger. De fortsatte som en flodbølge ad hovedvejene på deres cykler og i efterladte britiske køretøjer af enhver slags. Et britisk vidne beskrev synet: "De fleste af japanerne var på cykel, i grupper på omkring 40 til 50 i tre rækker, mens de snakkede og lo, som om de var på vej til en fodboldkamp." Som illustration af forskellen på de japanske og britiske styrkers mundering kan et andet vidne citeres: "Vore egne tropper lignede på dette tidspunkt juletræer udstyret med tunge støvler, udstyr, oppakning, rygsække, vandflasker, tæpper, storfrakker og gasmasker, der vejede så meget, at de knapt kunne gå for slet ikke at tale

... men en stor del af den japanske invasionsstyrke var udrustet med cykler, der kunne bæres over forhindringer og anvendes på junglestier.

om at kæmpe.⁴² Til gengæld var de japanske tropper ikklædt lette tropiske uniformer, og deres intensive uddannelse satte dem i stand til at gøre junglen til deres allierede.

Nederlagsstemningen spredte sig blandt de indiske tropper, der ubønhørligt blev beskydt fra luften, og den hastige retræte kostede briterne malajernes og andre lokale befolkningsgruppers tillid, overladt som de var til japanernes forgodtbefindende. En general blev afskediget og erstattet med en anden, uden at det gjorde nogen forskel for forsvaret. Kommunikationslinierne brød sammen, hvilket tvang en anden general til at

42 Costello s. 182

Japan i offensiven

rejse 640 kilometer til Singapore med tog for at argumentere for en tilbagetrækning på 160 kilometer mod syd. Dette førte til et skænderi i Singapore, hvor den øverstkommanderende, generaløjtnant Arthur Percival, måtte bøje sig og tillade tilbagetrækningen. I slutningen af den første uge i januar 1942 var hele den nordlige region på den malajiske del af Malaccahalvøen gået tabt. Kuala Lumpur, hvorfra der var 320 kilometer til Singapore, faldt den 11. januar.

Midt i januar måned var japanerne nået ned til den sydligste malajiske delstat Johore. Her tilføjede en australsk division japanerne deres felttogs første taktiske tilbageslag ved Gemas. Et japansk udflankerende angreb på halvøens vestside nær floden Muar udviklede sig til et af felttogets blodigste slag. En indisk brigade blev udslettet og to australske bataljoner blev truet af omringning. Det lykkedes for det australske panserværn at standse den japanske fremrykning så længe, at de australske styrker kunne slippe væk. De australske og indiske styrker ved Muar udkæmpede derefter en fire dage lang bagpostfægtning, der tillod resterne af de britiske styrker i Nordmalaya at slippe sydpå i sikkerhed. Den 20. januar startede japanerne deres angreb på den sidste britiske forsvarslinie mellem byerne Batu Pahat på vestsiden og Mersing på østsiden af halvøen.

Briterne mistede under et ti dage langt slag i Johore adgangsvejen til Singapore. Konvojen med Hurricane-jagerflyene om bord var ankommet. De kom hurtigt på vingerne, men deres uerfarne piloter kunne ikke hamle op med de erfarne japanske piloter, der hurtigt nedkæmpede dem. En troppetransport ankom med 2.000 australske soldater. De fleste af de nyankomne australiere var rekrutter og havde aldrig affyret et gevær. Også den britiske 18. Division, der ellers havde været øremærket til Mellemøsten, ankom, men den kunne ikke fragtes til fronten i Johore i tide. I Singapore sendte nyhe-

Under kampene ved Muarfloden beskyder en australsk panserværnskanon en japansk kampvogn, der netop har forceret en vejspærring dannet af fældede træer.

derne om, at de forreste japanske enheder befandt sig mindre 150 km fra byen, europæiske familier i hundredvis til byens havn for at komme om bord på de skibe, der stadig forsøgte at undslippe de japanske fly og krigsskibe. Den 25. januar havde Percival intet andet valg end at beordre tilbagetrækning til selve øen Singapore over den 21 m brede dæmning mellem Johore og øen Singapore. De sidste nåede over dæmningen den 1. februar, hvorefter den blev sprængt.

Øen Singapore er halvanden gange så stor som Bornholm, og den kunne forsvares på to måder, enten langs kysterne eller ved at opstille en massiv reserve på midten af øen til indsættelse mod en japansk landgang. Selv om kystlinien var mere end 110 kilometer lang, besluttede Percival at lægge sit forsvar langs kysten. Begge parter efterretningstjenester fejlvurderede modstanderens styrkemål. Japanerne satte antallet af britiske forsvarere til 30.000 mand, og briterne anslog de japanske styrker til 60.000 mand. Det reelle tal var 30.000 japanere mod 85.000 briter, hvoraf 15.000 var civile tilknyttet de militære styrker. Mens indiske, britiske og australske enheder febrilsk arbejdede på at opbygge forsvarsværker langs Johorestrædet, fragtede japanske jernbanetog og lastvogne kanoner, ammunition og forsyninger mod Singapore. Sammenklappelige stormbåde og landgangsbåde blev i ly af mørket skjult i buskadset halvanden kilometer fra strædet.

Briterne ventede et angreb på østsiden af dæmningen, hvor jordbunden var hård og velegnet til tunge køretøjer. I stedet rettede japanerne hovedangrebet mod vestsiden af dæmningen støttet af et afledningsangreb øst for dæmningen. Afledningsoperationen begyndte den 7. februar, og som ventet hastede britiske forstærkninger til området. Efter mørkets frembrud startede hovedangrebet med et artilleribombardement med 440 artilleripjecer. Deres første mål var den britiske flådebases olietanke. Dernæst fulgte beskydningen af betonstillinger, skyttegrave og pigtrådsspærringer vest for dæmningen, hvor landsætningerne skulle finde sted. Første angrebsbølge på næsten 4.000 mand gik om bord i deres sammenklappelige både, landgangsbåde og pontonfartøjer. På den modsatte kyst stod der 2.500 australske forsvarere. De undertallige australiere kæmpede hårdt natten igennem, men de var ude af stand til at standse det japanske angreb, der tidligt den følgende morgen blev forstærket med kampvogne. Ved daggry befandt der sig 15.000 japanske infanterister og adskillige artillerienheder på øen. Fremskudte enheder befandt sig allerede ti kilometer i luftlinie fra Singapore by.

Det japanske pres på begge sider af dæmningen resulterede i, at flere forsvarende enheder måtte trække sig tilbage. Dette var den pris, som Percival måtte betale for sit fremskudte forsvar. Der fandtes ingen reserver. Wavell ankom med flyvebåd den 10. februar for at konferere med Percival. Mødet endte i et skænderi om indsættelse af et modangreb. Da det kom i stand, endte det i en katastrofe. Den 11. februar havde japanerne erobret halvdelen af øen. For japanerne var slaget ved at nærme sig et kritisk punkt. Yamashita havde erkendt, at de britiske styrker var i overtal, og at han måtte kuppe briterne til en kapitulation. Et japansk rekognosceringsfly nedkastede en meddelelse i et rør monte-

Japan i offensiven

ret med røde og hvide strimler over de britiske linier. I røret befandt der sig en opfordring til Percival om at overgive sig. Percival sendte ikke noget svar, da han af Wavell var blevet beordret til at kæmpe til det sidste. Indiske og australske enheder var på eget initiativ begyndt at retirere til byen, og da Percival begyndte at ane et sammenbrud, etablerede han en forsvarslinie foran byen. Den 13. februar stod det klart for hans troppere, at alt var tabt. I to signaler til Wavell bad han forgæves om tilladelse til at kapitulere. Samtidig begyndte bekymringen at brede sig blandt japanerne. Artilleriammunitionen var ved at slippe op, og enkelte officerer foreslog Yamashita at aflyse angrebet og rømme Singapore. Om morgenen den 15. februar indkaldte Percival til en konference for at meddele sine underordnede officerer, at de var ved at løbe tør for brændstof og ammunition til feltartilleriet og luftværnet. Det samme gjaldt drikkevandet. Han ville anmode den japanske kommandant om en våbenhvile fra kl. seksten. Inden dagen var omme havde han fået tilladelse af Wavell til at overgive sig, når det stod klart, at han ikke kunne gøre mere.

Percival mødtes med Yamashita, der direkte erklærede: "Den japanske hær vil ikke acceptere andet end en overgivelse." Percival, der ønskede sig tid til at forhandle betingelser inden en overgivelse, svarede, at han ikke kunne give noget endeligt svar før kl. 22.30. Yamashita: "Jeg ønsker, at fjendtlighederne ophører i aften, der kan ikke blive tale om forhandlinger." Percival: "Vi indstiller skydningen kl. 20.30." Yamashita var stadig ikke tilfreds og krævede et svar på, om Percival ville overgive sig: "Vi vil have et 'ja' eller et 'nej' fra Dem. Overgiv Dem eller kæmp!" Percival svarede 'ja'.⁴³ Japanerne havde

Britiske officerer med hvidt flag – og Union Jack – ledsages af en japansk officer på vej til kapitulationsforhandlinger med generalløjtnant Yamashita; længst til højre ses generalløjtnant Arthur Percival – chef for commonwealth-styrkerne i Malaya.

43 Toland s. 276f

erobret Singapore, verdens mest berømte fæstning. Yamashita havde i løbet af 70 dage erobret den 1.000 kilometer lange Malaccahalvø og Singapore. Hans tab beløb sig til 9.824 dræbte og sårede. Briterne havde lidt et lidt mindre tab, men overgav sig med flere end 80.000 soldater udover de 50.000 krigsfanger, som japanerne havde taget under kampene på Malaccahalvøen. Den britiske kapitulation i Singapore betragtes som det største og mest forsmædelige nederlag i britisk krigshistorie. Efterfølgende gennemførte japanerne i løbet af de næste par måneder en systematisk udryddelse af angiveligt fjendtlige elementer blandt den lokale kinesiske befolkning, der kostede 50-90.000 mennesker livet.

Filippinernes fald

Den 8. december kl. 2.30 lokal tid modtog Den Asiatiske Flådes hovedkvarter i Manila i Filippinerne signalet "Luftangreb Pearl Harbor. Dette ingen øvelse". Chefen for Den Asiatiske Flåde, admiral Thomas C. Hart, meddelte sine enheder, at Japan havde indledt krigen, og at de skulle handle i overensstemmelse hermed. Samtidig sørgede han for, at general MacArthur blev underrettet. Denne fik desuden en bekræftelse fra Krigsministeriet i Washington om det japanske angreb. I tilfælde af en krig med Japan skulle en af hans vigtigste opgaver være at sørge for angreb fra luften mod japanske styrker inden for hans flys taktiske rækkevidde. Chefen for MacArthurs flystyrker, generalmajor Lewis H. Brereton, satte sine styrker i alarmberedskab og henvendte sig til MacArthurs hovedkvarter for at få tilladelse til at sende sine bombefly mod de japanske flyvepladser på sydspidsen af Formosa. Her stod omkring 400 japanske bombefly tilhørende hæren og flåden lænket til jorden på grund af tæt tåge, et fremragende mål for de amerikanske bombefly. Men ved middagstid, dvs. adskillige timer efter advarslen om angrebet på Pearl Harbor indløb, blev de amerikanske fly fanget stående på jorden, da de japanske bombefly ankom efter at tågen var lettet over deres flyvepladser. Stort set samtlige amerikanske bombefly og adskillige jagerfly blev ødelagt. MacArthurs luftstyrke var lammet. Hvad var der sket i mellemtiden, hvorfor blev de amerikanske bombefly trods de mange timers varsel fanget på jorden?

Da Brereton ved femtiden om morgenen ankom til MacArthurs hovedkvarter for at få tilladelse til at gennemføre forebyggende luftangreb på kendte flybaser på Formosa, blev han af MacArthurs stabschef, generalmajor Richard K. Sutherland, nægtet adgang til MacArthur med begrundelsen, at denne havde travlt. Efter at have ventet to timer vendte Brereton tilbage til hovedkvarteret med en færdigudarbejdet angrebsplan. Igen blev han nægtet adgang til MacArthur. Dog fik han den besked, at MacArthur havde sagt, at amerikanerne ikke måtte tage det første offensive skridt. Chefen for luftvåbnet, general Henry H. Arnold, bad telefonisk Brereton om ikke at lade sine fly fange på jorden, sådan som det var sket på Oahu. Brereton reagerede ved at sende alle sine B-17 bombefly, bortset fra et enkelt, og 36 P-40 jagerfly på vingerne. Flyene kredsede formål-

sløst rundt, indtil Brereton af MacArthur og Sutherland blev beordret til at sende en gruppe fotorekognosceringsfly til Formosa for at finde mål, der kunne angribes senere på dagen. Alle fly blev kaldt til landing for at blive optanket, bevæbnet og forberedt til et bombetogt. Alle flybesætninger skyndte sig samtidig til frokost.

I mellemtiden var tågen begyndt at lette over Formosa. Det lykkedes for 32 bombefly fra den japanske hærs luftvåben at angribe og ødelægge to flyvepladser på Nordluzon, og da tågen var lettet over 11. Luftflådes flyvepladser, gik 192 af dens fly på vingerne med kurs mod Filippinerne. Radarstationen ved Iba afgav melding om de ankommende bombefly, men meldingen nåede aldrig frem til koordinatoren af luftforsvaret, og kl. 12.20 ankom de første japanske bombefly over Clark Field, hvor de fandt alle de amerikanske fly stående parkeret som flyene på Pearl Harbors flyvepladser. Da japanerne satte kursen hjemad, efterlod de sig samtlige B-17 bombefly og en eskadrille P-40 jagerfly som brændende vrag. En anden gruppe japanske fly på vej til angreb på Iba Field vest for Clark Field fangede en eskadrille P-40 jagerfly på vej ind til landing. Alle undtagen to blev skudt ned, og flyvepladsen blev sønderbombet. Sytten B-17 bombefly, der var blevet flyttet til øen Mindanao syd for Luzon, undgik ødelæggelse.

Denne katastrofe, der berøvede MacArthur næsten halvdelen af hans bedste fly, er aldrig blevet forklaret tilfredsstillende. Historikere tilknyttet hæren og luftvåbnet forsøgte efter krigen at sammenstykke en dækkende beretning, men uden megen held. Få troværdige kilder og optegnelser overlevede krigen, og hovedpersonerne – Sutherland, Brereton og MacArthur – modsagde hinanden. Angrebet på Pearl Harbor var kommet uden varsel og havde kostet Kimmel og Short deres poster. Angrebet på Clark Field fandt sted 9-10 timer efter, at MacArthur var blevet alarmeret. Han beholdt sin post. Kimmel og Short blev stillet for adskillige undersøgelseskommissioner og en kongreshøring efter krigen. Det skete ikke for MacArthur, han var i den mellemliggende tid blevet en helt og en legende, som der ikke kunne pilles ved. Ifølge John Costello og Ronald H. Spector skal ansvaret for tabet af mere end halvdelen af hans luftstyrker lægges på MacArthur, hvilket også gjaldt ansvaret for det manglende luftansvar, da de japanske landsætninger begyndte på Luzon. John Costellos forklaring er, at MacArthur tilsyneladende var handlingslammet oven på nyheden om det japanske angreb, og at denne tilstand formørkede hans tankegang og skabte en stemning af uvirkelighed i hovedkvarteret.⁴⁴

De første japanske landsætninger kom i dagene den 10. til 12. december, hvor japanerne landsatte 6.500 mand på Luzon fordelt med 2.000 ved Appari, 2.000 ved Vigan i Nordluzon og 2.500 ved Legaspi i Sydluzon. En kraftig brænding på strandene i Nordluzon skabte større problemer for japanerne end den enlige filippinske bataljon, der bevogtede strandene. Fem B-17 bombefly sinkede med et luftangreb de japanske operationer ved at sænke en ministryger og at tvinge resten af flådestyrken ud i rum sø for at få bedre manøvrerum. Sent samme eftermiddag var flyvepladsen ved Aparri i japanske hænder. Brændingen tvang invasionen af Vigan på det nordvestlige Luzon til standsning,

44 Costello s. 142

men dagen efter gik flere end 4.000 tropper i land, hvor de trods MacArthurs strategi om at forsvare alle strande, sikrede sig de udvalgte invasionskyster til den kommende storinvasion.

Den 10. december rettede 11. Luftflåde et omfattende luftangreb mod de amerikanske flåde- og luftvåbeninstallationer i Filippinerne. Amerikanerne sendte 35 jagerfly på vingerne, der imidlertid ikke kunne forhindre første angrebsbølges 80 bombefly i at bombe flyvepladserne på Luzon. I de følgende to timer ankom flere bølger af japanske fly, der bombede flådestationen Cavite fra højder, hvor det amerikanske luftværn ikke kunne nå dem. Angrebene kostede 500 mennesker livet, men for admiral Hart var den største skade tabet af hans lager af torpedoer og beskadigelsen af to ubåde. Hans ubåde var det eneste effektive våben, han havde mod de japanske invasionsflåder. Han havde 28 til sin rådighed. Heraf patruljerede en trediedel ud for de japanske havne på Formosa og på det kinesiske fastland, en trediedel afpatruljerede mulige invasionskyster og en trediedel lå i reserve. Da hans flådestation var bombet til ruiner, besluttede han samme aften at evakuere sine resterende styrker inkl. den svære krydser *Houston* til Balikpapan på Borneos østkyst.

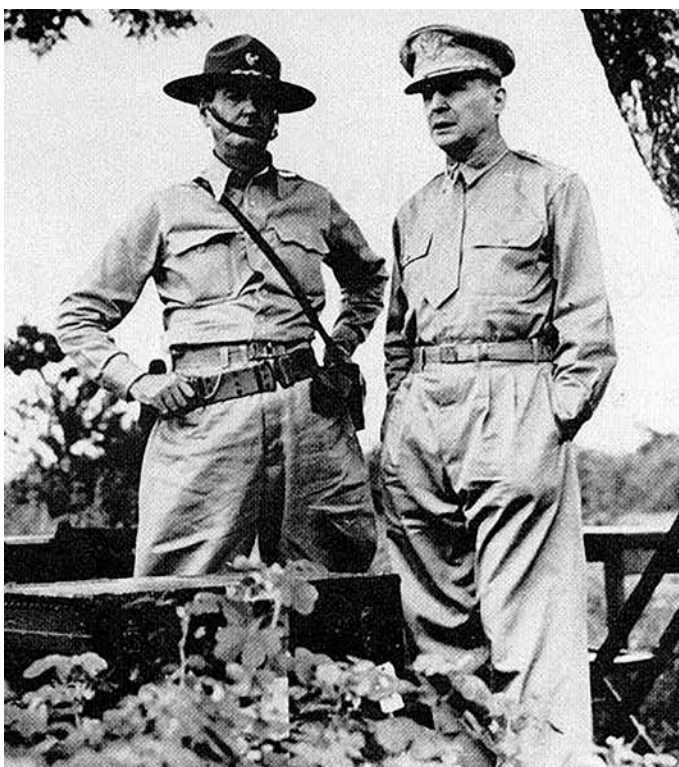
De følgende dage blev præget af uforklarlige og tilsyneladende opdigtede rapporter om japanske landgangsoperationer på Luzon. Den 13. december rapporterede MacArthurs hovedkvarter: "Et japansk invasionsforsøg på Luzons vestkyst blev kastet tilbage i havet." De følgende dage rapporteredes der om til tider voldsomme kampe og om mange sænkede fjendtlige skibe. I realiteten fandt der ingen japansk landsætning sted, der var ingen kampe og intet japansk skib blev sænket. Den 20. december rapporteredes der: "Amerikanerne har sænket et stort antal japanske skibe, skudt mange fly ned og dræbt mange soldater, men har ikke gjort noget forsøg på til lands at slå de invaderende tropper tilbage." Rapporten fortalte, at general Douglas MacArthurs hovedkvarter "i går eftermiddags meddelte, at landstyrkerne sammen med flystyrkerne længe havde forberedt et svar på en invasion". Men japanerne havde ikke invaderet nogen del af Filippinerne siden den 12. december. Den 21. december rapporteredes det, at forsvarerne bekæmpede en talmæssigt overlegen japansk styrke, og at MacArthur og hans stab var draget i felten. I realiteten befandt der sig i Filippinerne på denne dato kun de 6.500 japanske soldater, der var landsat på Luzon. Dagen efter rapporterede MacArthur eksistensen af en flotille på 80 fjendtlige transportskibe i Lingayenbugten. Antallet var korrekt, men rapporten fortsatte: "Japanerne forsøgte en landgang dér i sidste uge, men blev kastet tilbage i havet af filippinske hærstyrker." Der findes intet bevis på en japansk landsætning eller et forsøg på en landsætning i Lingayenbugten forud for denne dato. Torsdag den 23. december rapporterede Manila: "En stærk japansk amfibisk styrke støttet af fly gik i land i går ved Santo Tomas i Lingayenbugten nordvest herfor", og at general Douglas MacArthurs hovedkvarter havde meddelt, at de amerikanske forsvarere "havde styr på situationen". Japanerne landsatte den 22. december en division i bugten, men de

Japan i offensiven

amerikanske forsvarere fik ikke ”styr på situationen”.⁴⁵

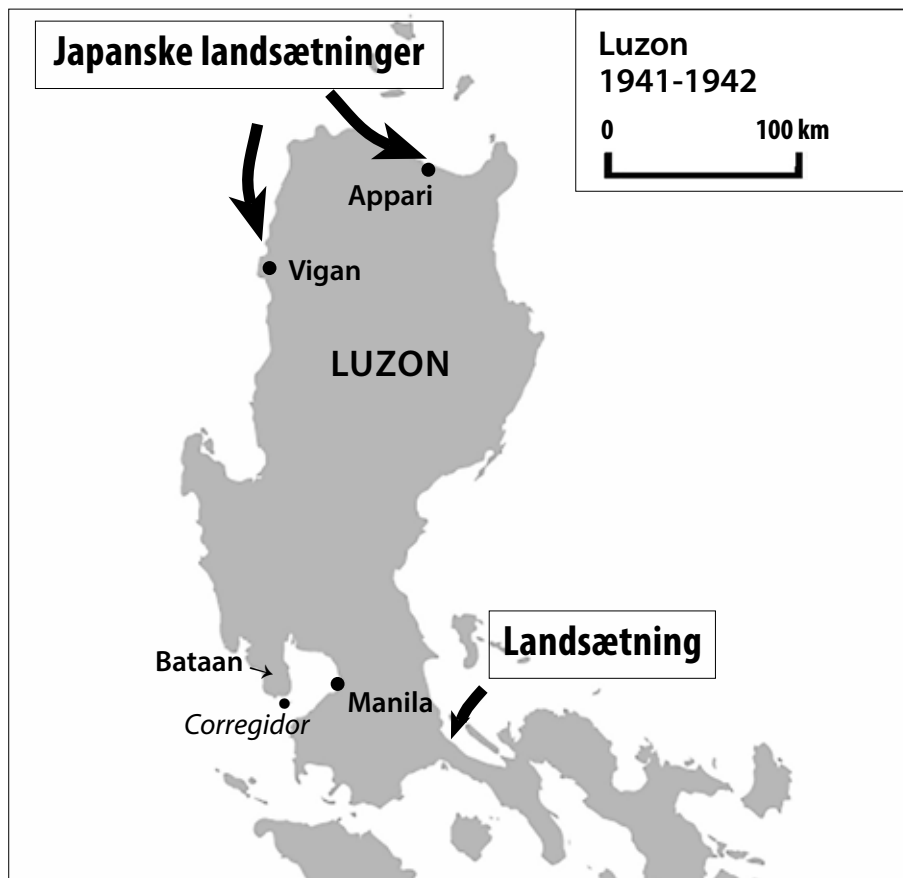
Generalløjtnant Masaharu Homma havde med sin 14. Armé bestående af 16. og 48. Division til opgave at erobre Filippinerne. Han havde 50 dage til sin rådighed, fordi 48. Division efter denne frist skulle deltage i erobringerne længere sydpå. MacArthur ventede en invasion i den sydlige del af Lingayenbugten, men japanerne havde den 13. december opdaget, at denne del af bugten var godt bevogtet, og valgte i stedet den nordlige del af bugten, hvor de kun mødte sporadisk modstand fra lokale filippinske styrker, da de gik i land den 22. december. De fire sidste tilbageværende B-17 bombefly foretog et angreb på de japanske transportskibe, hvorefter de satte kursen mod Australien. Samtlige krigsskibe tilhørende Den Asiatiske Flåde var allerede blevet sendt sydpå for at slutte sig til de britisk-hollandske styrker i Hollandsk Ostindien. Sent på eftermiddagen var halvdelen af 14. Armés kampvogne og samtlige infanterienheder på vej sydpå mod Manila.

Den 23. december 1941 gik 16. Division i land i Lamonbugten sydøst for Manila. MacArthurs styrker var delt i en Nordluzonstyrke under generalmajor Jonathan M. Wainwright og en Sydluzonstyrke under generalmajor George M. Parker. Invasionen i

Generalmajor Jonathan M. Wainwright (t.v.), chef for Nordluzonstyrken, og generalløjtnant Douglas MacArthur, chef for *United States Army Forces, Far East*.

45 Hopkins s. 55

Lamonbugten var kommet som en overraskelse, og i Manila måtte MacArthur erkende, at han var i knibe. Han bad i en serie radiotelegrammer til Marshall om forstærkninger og fik som svar, at forstærkninger var udelukket. Da Wainwrights og Parkers enheder stod i fare for at havne i en japansk knibtangsoperation, måtte han nødtvunget acceptere de militære realiteter, og tidligt om morgenen den 24. december beordrede MacArthur Plan Orange (*War Plan Orange* – WPO-3) sat i kraft, den plan han oprindeligt havde skrottet som defaitistisk. Denne plan havde siden 1924 været gældende i tilfælde af et japansk angreb og omfattede en tilbagetrækning ind på Bataanhalvøen, hvor de amerikanske styrker forventedes at holde ud i et halvt år, indtil ankomsten af forstærkninger fra USA. Manila blev erklæret for en åben by, og den filippinske regering flyttede den 31. december med præsident Manuel L. Quezon i spidsen sammen med MacArthurs hovedkvarter til øfæstningen Corregidor syd for Bataan, hvis kystbatterier forsvarede indsejlingen til Manilabugten. Quezon, som led af tuberkulose, traf den pinefulde beslutning at følges med MacArthur. Han frygtede for sit filippinske folks skæbne, men han ønskede ikke at skulle tvinges til at være kollaboratør.

De amerikanske og filippinske forsyningslagre var, i overensstemmelse med MacArthurs forsvarsstrategi at forsvare de filippinske kyster, fordelt over hele Luzon.

Japan i offensiven

Derfor skulle ikke alene de filippinsk-amerikanske styrker på omkring 40.000 mand flyttes til Bataan, det samme gjaldt også deres forsyninger. Wainwrights styrke havde midlertidigt standset japanerne langs floden Agno, og imens forsøgte forsyningstroppe-erne at transportere de mange depoter sydpå til Bataan. Men den stigende panik over den japanske fremrykning fik både forsyningsenheder og civile arbejdere til at flygte, jernbanefolk deserterede i stort tal, og chaufførerne på de få lastvogne flygtede hovedkulds mod syd, ofte uden last om bord. I slutningen af den første uge efter deres ankomst til halvøen var Bataans forsvarere allerede sat på halv ration på omkring 2.000 kalorier pr. dag, mindre end halvdelen af det normale for en mand i fuld aktivitet. Et amerikansk kavaleriregiment måtte slå sine heste ned og spise dem. Vandbøfler blev slagtet og spist, selv om deres kød nærmest var uspiseligt. Medicinsk udstyr blev en mangelvare. Konsekvenserne af manglerne viste sig i de følgende uger over hele Bataan i udbrud af malaria, skørbug, beriberi og dysenteri. Tidligt i marts blev der registreret alene 500 malariatilfælde pr. dag.⁴⁶

Wainwrights stilling ved floden Agno var af afgørende betydning som dækning for Sydluzonstyrkens tilbagetrækning gennem Manila til Bataan og for transporten af så mange forsyninger til halvøen som muligt. Men hans stilling var usikker, og da japa-

Lette japanske kampvogne Type 89 *Chi-Ro* rykker frem mod Manila.

nerne gennembrød Agnolinien, havde hans styrker stadig 240 kilometer til Bataan, og han måtte under sin tilbagetrækning sinke japanerne mest muligt ved at opbygge en række midlertidige forsvarslinier. Hans forreste styrker og Sydluzonstyrken mødtes i den lille landsby San Fernando på vejen ind på Bataan, hvor de skabte en enorm trafik-

⁴⁶ Spector s. 111

prop. Situationen på selve halvøen var kaotisk. Civile flygtede i tusindvis fra Hommas styrker til fods, i oksekærrer og forfaldne biler, militære enheder vandrede på grund af manglende vejskilte omkring på må og få, og de skyttegrave og befæstninger, som ifølge WPO-3 skulle have været anlagt, eksisterede kun på papiret. Samtidig fortsatte Homma mod Manila. Han og hans stab havde ikke taget højde for en amerikansk-filippinsk tilbagetrækning til Bataan, da de havde antaget, at Manila var nøglen til erobringen af Filippinerne, og at MacArthur ville kæmpe for byen. Japanerne tog byen i deres besiddelse den 2. januar 1942, og samme dag kom der besked til Homma fra hans overordnede i Saigon, at 48. Division skulle overføres til invasionen af Java. Operationerne i Malaya og Filippinerne var gået over al forventning, og Java kunne derfor angribes en måned før planen. Som erstatning fik han tildelt 65. Selvstændige Blandede Brigade⁴⁷ under kommando af generaløjtnant Akira Nara. Brigaden var reelt en okkupationsstyrke på 7.500 mand bestående af overvejende ældre soldater, der stort set var uforberedt og mangelfuldt udrustet til tjeneste i frontlinien. Homma placerede brigaden på sin venstre fløj på Bataans østside.

Den 24. december var de amerikansk-filippinske styrker nået ind på Bataanhalvøen. Halvøen, der er 24 kilometer bred og dobbelt så lang, udgøres primært af resterne af to udslukte vulkaner suppleret af forrevne bjergtoppe, Natib mod nord og Mariveles mod syd. Mellem bjergene lå tæt jungle. Der fandtes kun tre veje, en på hver side af halvøen og en tredje der forbandt de to veje tværs over halvøen fra Bagac på vestsiden og Orion på østsiden mellem de to vulkaner. Natib blev fundamentet for den første amerikanske forsvarslinie 15 km inde på Bataan, den såkaldte Abucaylinie fra Manilabugten til Det Sydkinesiske Hav. De amerikansk-filippinske styrker var på plads den 9. januar, en vestlig under Wainwright og en østlig under Parker. Det japanske angreb forventedes at komme på halvøens østside. Da det ikke forventedes, at nogen militær styrke ville kunne krydse bjergområderne med deres stejle klippesider, dybe kløfter og tætte jungle, nåede Parkers forsvarslinie kun til foden af de stejle bjergsider. Det var langs denne frontlinie, at MacArthur forventedes at skulle forsvare Bataanhalvøen i det halve år, der ifølge WPO-3 skulle gå, indtil forstærkninger kunne ankomme fra USA.

Den alvorligt syge præsident Quezon var dybt bekymret for sit lands og sine landsmænds skæbne. Han modtog præsident Roosevelts orientering om den under ARCADIA-konferencen vedtagne Tyskland-Først politik med bitterhed og vrede. I et radiotelegram den 13. januar klagede han over, at amerikanske forstærkninger skulle sendes til Europa og ikke til Stillehavsområdet og over, at præsidenten havde brudt sit løfte om at sende hjælp til Filippinerne: "Er det allerede blevet besluttet i Washington, at fronten i Filippinerne er uden betydning for krigens endelige resultat, og at der ikke i den nærmeste fremtid kan ventes hjælp hertil ...? Hvis det er tilfældet, må jeg forholde mig til mit ansvar for mine landsmænd og overveje, om jeg vil lade mine landsmænd blive

⁴⁷ Også kaldet "Sommerbrigade".

dræbt, når dette tilsyneladende er unødvendigt i forhold til krigens endelige udfald ...”⁴⁸ MacArthur håbede, at Quezons henvendelse ville tvinge Marshall til handling, men samtidig sendte han en erklæring til sine enheder, som han ikke selv kan have troet på: ”Hjælpen er på vej fra USA. Tropper i tusindvis og fly i hundredvis er på vej ... Tilbagetrækning er ikke længere mulig. Vi har flere tropper på Bataan, end fjenden har kastet imod os, vi har tilstrækkeligt med forsyninger, et beslutsomt forsvar vil nedkæmpe det fjendtlige angreb”⁴⁹ Hans erklæring er senere blevet betegnet som grusom og misvisende, men han havde en vis basis for sin optimisme på grund af de budskaber, han fik fra Washington. Marineministeriet havde den 28. december meddelt, at flåden ”fulgte en gennemarbejdet plan for et felttog mod de japanske styrker, der vil resultere i støtte til Filippinerne forsvar”. Denne erklæring blev den 4. januar suppleret af general Marshall med en meddelelse, der fortalte, at der ville blive igangsat operationer mod japanske kommunikationslinier syd for Borneo, der skulle åbne vejen for forstærkninger til Filippinerne.⁵⁰

Men der fandtes ingen planer for en forstærkning alene af den grund, at en sådan operation var umulig. Den 3. januar havde hærens planlæggere meddelt Marshall, at en forstærkningsoperation til Filippinerne ville kræve mindst 1.500 fly af forskellige typer, 7 til 9 slagskibe, 5 til 7 hangarskibe, 50 destroyere og 60 ubåde suppleret med det nødvendige antal støtteskibe. Selv i fald en så massiv operation kunne iværksættes i tide, ville den kræve en omfattende omfordeling af ressourcer fra den vigtigste krigsskueplads – Europa. Marshall, krigsminister Stimson og præsidenten måtte acceptere dette logiske argument, men de havde svært ved at acceptere dets konsekvenser. De kunne ikke slippe håbet om, at der på en eller anden måde kunne findes en udvej for, hvordan Filippinerne kunne reddes – eller hvordan et nederlag kunne forhindres. Tanken om at USA, der i årevis havde troet på at kunne beskytte øriget, nu måtte overlade det til Japan sammen med tusindvis af amerikanske soldater, som mange i krigsministeriet kendte, var ikke til at bære.⁵¹

Konvojer med tropper og forsyninger til Filippinerne havde været undervejs, da krigen brød ud. De havde ikke kunnet bryde igennem den japanske flådes jernring omkring Filippinerne og var blevet omdirigeret til Australien. MacArthur bad flåden sende disse forsyninger til Filippinerne sammen med støtte i form af et hangarskibsangreb på Japan. Men flåden ønskede ikke at risikere sine tilbageværende skibe og da slet ikke sine hangarskibe på dette forehavende. Forsyningerne ankom til Australien, men at få dem fragtet til Filippinerne var en næsten umulig opgave. Krigsministeriet tog initiativ til at få fragtet forsyninger med velbetalte blokadebrydere til Filippinerne, og det lykkedes da også nogle få at komme igennem den japanske blokade. Men kun en beskedent mængde af fragten kunne komme videre til Bataan og Corregidor. Ubåde

48 Toland s. 263

49 Toland s. 263

50 Spector s. 114

51 Spector s. 114

blev også anvendt, men deres lastkapacitet var for beskeden til, at de kunne gøre nogen forskel. På Corregidor steg MacArthurs og hans stabs bitterhed mod Washington over at være blevet svigtet. Præsident Quezon var dybt ulykkelig over rapporter om japanske grusomheder i Manila og over meldinger fra Washington om en evakuering af ham og hans regering til Australien, hvor han skulle danne en eksilregering.

Den kritiske situation førte ifølge flere amerikanske historikere til en af Stillehavskrigen mest besynderlige episoder, en fortrolig overførsel af store pengesummer fra den filippinske regering til MacArthur og visse medlemmer af hans stab. I en erklæring fremsat den 3. januar gav Quezon udtryk for det filippinske folks taknemmelighed over for MacArthur og hans stab for deres forsvar af den filippinske nation, samtidig med at han tilbød en belønning for deres indsats. Belønningen udgjorde en halv million dollars til MacArthur, 75.000 dollars til Sutherland, 45.000 dollars til vicestabschefen og 20.000 dollars til hans adjutant. For Quezons vedkommende var belønningen i forhold til filippinsk praksis et naturligt redskab til at sikre sig MacArthurs – og USA's – støtte til Filippinerne i deres skæbnestund. Hvad MacArthurs motiver var for at modtage belønningen er uvis. Endnu mere gådefuldt er det, at både Marshall, Stimson og Roosevelt kendte til transaktionerne og lod dem ske.⁵² Om det skyldtes den filippinske præsidents belønning eller hans egne urealistiske forventninger fremsatte MacArthur efter sit så vidt vides eneste besøg ved frontlinien den 9. januar 1942 over for Quezon den erklæring, at han ville kunne holde Bataan og Corregidor de næste mange måneder. Moralen var høj, rapporterede han, og der var ingen grund til bekymring.⁵³

I Tokyo steg kejser Hirohitos bekymring over situationen på Luzon og amerikanernes tilbagetrækning ind på Bataan så meget, at han den 13. og 21. pressede generalstabschef Sugiyama til at forøge de japanske styrker på øerne og at gennemføre en hurtig offensiv ind på halvøen. Generalstabschefen betragtede ikke de isolerede amerikanere og filippinere på Bataanhalvøen som en trussel, men han kunne ikke ignorere kejseren.⁵⁴ Derfor blev de japanske styrker den 22. januar sendt ud i en ny offensiv uden tilstrækkelige forsyninger af madrationer, ammunition og mandskab. Forstærkninger kunne ikke komme på tale.

General Nara blev efter sin brigades ankomst til frontlinien derfor straks beordret til at indlede et angreb på de amerikansk-filippinske styrker. Hans brigades 15.000 mand stod over for 15.000 amerikanske og 65.000 filippinske forsvarere. Blandt de filippinske enheder var kun Den Filippinske Divisions 10.000 mand veltrænede og veludrustede, de øvrige filippinske soldater var dårligt uddannede og udrustede. Nara indsatte to regimenter, det ene i et frontalt angreb, det andet i en udflankerende bevægelse gennem junglen på Natibs bjergskråninger, hvor amerikanerne ikke havde anlagt forsvarsstillinger. Frontalangrebet slog fejl, og den udflankerende styrke for vild i junglen. Den filip-

52 Spector s. 115f

53 Spector s. 112

54 Bix s. 447

Japan i offensiven

pinske 51. Division foretog derefter et angreb, hvorunder et af dens regimenter nåede så langt ind bag japanernes frontlinie, at det blev omringet og udslettet. Dette skabte en tre kilometer bred åbning i Abucaylinien. På halvøens vestside i Wainwrights sektor var terrænet så uigennemtrængeligt, at Hommas enheder mistede fremdrift. Imidlertid fandt japanske enheder en vej rundt om Wainwrights linier i de vanskeligt passerbare bjergområder. Der gik tre dage, inden amerikanerne opdagede gennembruddet og det tog yderligere tre uger at nedkæmpe de indtrængende japanere. Abucaylinien truede med at bryde sammen, og MacArthur måtte godkende en tilbagetrækning til landevejen, der fører tværs over Bataan mellem de to vulkaner, Bagac-Orionlinien.

Homma holdt den 8. februar en konference om situationen i sit hovedkvarter. Han havde mistet 7.000 mand under de hidtidige kampe på Bataan, og 10.000 var ramt af

Japanske soldater anvender en flammekaster mod en amerikansk bunker på Bataan.

malaria, beriberi og dysenteri. Forstærkninger udeblev, men alligevel måtte han hårdt presset af Sugiyama og Hirohito gøre et nyt forsøg. Præsident Quezon havde fået rapporter om de filippinske soldaters forhutlede forfatning på Bataan. Han blev rasende. Han sammenkaldte sin regering og forklarede den, at han ville anmode Roosevelt om at lade ham udsende et manifest, der krævede øjeblikkelig selvstændighed for Filippinerne. Dette ville sætte ham i stand til at demobilisere den filippinske hær og erklære Filippinerne for neutralt, hvilket ville kræve både en japansk og en amerikansk rømning af øerne. Quezons krav til Roosevelt skulle gå igennem MacArthur, der ikke alene videresendte det, men også supplerede det med sine egne bemærkninger, da han mistænkte Marshall for at have svigtet ham. I sine bemærkninger skrev MacArthur bl.a., at Quezons plan ”kunne udgøre den bedst mulige løsning på det, der begynder at ligne et katastrofalt nederlag”. MacArthur risikerede sin militære karriere, men han følte, at det var det

værd. Det kunne jo være, at Quezons desperate forslag kunne chokere Washington til at gøre noget. Roosevelt afslog kravet med ordren, at Quezon skulle bringes til at indse, at der fandtes to fronter, Stillehavet og Europa, at 200.000 tons skibstonnage var gået til bunds i Atlanterhavet, og at det tyske Afrikakorps truede Alexandria i Nordafrika. Han afviste Quezons anmodning som uacceptabel for USA, men gav samtidig sit ord til Quezon på, at uanset hvad der end måtte ske, ville USA ikke svigte Filippinerne. Dette løfte pacificerede Quezon. MacArthur blev beordret til at gøre modstanden så effektiv og så langvarig som muligt. Dette betød indirekte, at Filippinerne var blevet afskrevet, og at MacArthurs værdi var reduceret til et symbol på den amerikanske modstand. Han svarede, at han ville kæmpe til det sidste på Bataan og Corregidor med en indsats, der ville gøre USA ære.⁵⁵

Han kunne på det tidspunkt være blevet udskiftet. Hans strategi for forsvaret af Filippinerne var slået fejl, hans storladne udtalelser om, hvad han kunne udrette med sine filippinske og amerikanske styrker var blevet gjort til skamme. Han havde tilladt sine luftstyrker at blive knust på krigens første dag, og hans disponering af sine forsyninger havde efterladt hans tropper uden levnedsmidler og medicin. Men han havde skabt sig en position som en helt - endda en legende i USA. Pressen skrev begejstrede beretninger om "Luzons Løve". Han blev overøst med ærestitler. Drengébørn blev navngivet

Japanske kampvogne rykker frem på Bataan.

⁵⁵ Toland s. 267f

efter ham. I marts 1942 tildelte præsidenten efter Marshalls anbefaling ham USA's højeste udmærkelse *Medal of Honor* begrundet med blandt andet hans defensive og offensive operationer på halvøen Bataan. En meget stor del af årsagen til hans høje status i USA skyldtes hans egen effektive pr-organisation. De fleste af de nyheder, som amerikanerne læste fra Filippinerne, havde MacArthurs erklæringer og pressemeddelelser som kilder. Af de 142 erklæringer, som hans hovedkvarter udsendte mellem januar og marts 1942, nævnte de 109 kun et enkelt navn – MacArthur. Når en kamphandling blev beskrevet, foregik den på ”MacArthurs højre flanke på Bataan”, og den blev udkæmpet af ”MacArthurs folk”. Navne på individuelle enheder, officerer eller soldater blev udeladt. En anden vigtig årsag var den amerikanske offentligheds hunger efter gode nyheder. De allierede styrker var på tilbagetog næsten alle vegne, og Marshall, Stimson og Roosevelt greb begærligt ud efter MacArthur-myten, som de ukritisk udnyttede til at afstive den vaklende moral.⁵⁶ MacArthur var ganske givet en god og endog stor general, men forsvaret af Filippinerne 1941-42 var ikke det største øjeblik i hans karriere.

Men han kunne trods sine åbenlyse fejlbedømmelser ikke tillades at gå til grunde på Bataan, og præsidenten, Stimson og Marshall havde siden februar måned drøftet en løsning på dette. Omfattende forstærkninger var, som tidligere nævnt, blevet sendt til Australien. De havde været tiltænkt Filippinerne, men havde været umulige at transportere til øerne, der var omringet af den japanske flåde. I stedet besluttedes det at oprette en ny kommando i Australien for at samle disse hær- og luftstyrker. MacArthur var en oplagt kandidat til denne post, og beslutningen var allerede truffet den 22. februar, hvor præsidenten, Marshall og krigsministeren beordrede MacArthur til straks at begive sig til Mindanao og derfra fortsætte til Melbourne, hvor han skulle overtage kommandoen over de amerikanske styrker i Australien. MacArthur nægtede først stædigt at efterlade sin stab og sine folk. Han truede endda med at tage sin afsked og lade sig hverve som ”en simpel frivillig”. Han accepterede til sidst at forlade Corregidor, hvis han selv kunne vælge det ”psykologisk rette tidspunkt”. Han traf den endelige beslutning om at forlade Corregidor den 11. marts om bord på en motortorpedobåd i stedet for at vente på den ubåd, der var sendt for at afhente ham. Han overlod kommandoen til Wainwright, som han gav det løfte at vende tilbage, så snart det var muligt. Efter flere dages rejse med motortorpedobåd, fly og jernbane ankom han til Adelaide, hvor han over for de forsamlede journalister erklærede: ”Jeg klarede mig igennem, og jeg vil vende tilbage.”⁵⁷ Wainwright blev dermed udnævnt til generalløjtnant og chef for de amerikanske styrker i Filippinerne.

Den endelige japanske offensiv på Bataan begyndte den 3. april. Japanske bombefly fløj til og fra slagmarken uden at møde modstand og satte dagen efter ild til junglen. I den opståede forvirring skabte japanerne en ca. fem kilometer bred salient i den amerikanske forsvarslinie, og den følgende eftermiddag vejede det japanske flag på toppen af bjer

56 Spector s. 117f

57 Costello s. 213

Japanske soldater markerer sejren på Bataan.

get Mariveles, som kunne ses fra Corregidor. Amerikanernes muligheder for at holde Bataan var blevet stærkt forringet. Wainwright beordrede en modoffensiv, hvilket hans afløser som chef for styrkerne på Bataan, generalmajor Edward P. King, ud fra en kølig militær vurdering fandt umulig. Den 8. april meddelte han Wainwright: "Vi har ingen muligheder for at gennemføre en organiseret modstand." Wainwright, der blev presset af MacArthur i Australien, ville ikke tillade en kapitulation, men ved midnat kaldte King sin stab sammen og meddelte, at han ville kapitulere kl. 6.00 morgenen efter, den 9. april. Han tog beslutningen på eget initiativ for ikke at lade Wainwright have andel i beslut-

ningen.⁵⁸

General Hommas hovedkvarter havde forventet at skulle håndtere transporten af omkring 25.000 krigsfanger til den tidligere amerikanske kaserne Camp O'Donnell i nærheden af Clark Field. Transportsystemet og logistikken var derfor planlagt til at skulle håndtere dette antal med det nødvendige antal transportmidler og forsyninger af levnedsmidler. Fangetransporterne skulle gennemføres over flere etaper fra Mariveles og andre opsamlingspunkter på Bataan til Camp O'Donnell, en tur der ifølge flere beretninger var på mellem 100 til 130 km. Fangerne skulle marchere i etaper over flere dage til jernbaneknudepunktet San Fernando, og japanerne forventede, at de var i stand til at marchere med samme takt som japanske soldater, og at de kunne klare sig med deres egne madrationer, indtil de ankom til San Fernando, hvorfra de skulle transporteres med tog resten af vejen. Langs marchruten skulle der etableres lazaretter, sanitetsenheder og hvilestationer. Da antallet af fanger viste sig at være tre gange større end forventet, og at de allerede var udsultede og syge, brød det japanske logistiske system sammen. Resultatet blev, at allerede sygdomsramte, udsultede og udmattede mænd måtte gennemføre en mareridtsagtig march gennem Bataans jungle stort set uden føde, vand eller medicin. Marchen foregik i grupper på nogle hundrede mand bevogtet af japanske soldater. Nogle fanger blev behandlet godt, hvorimod andre blev drevet fremad som kvæg af soldater med opplantede bajonetter.

Japanske soldater bevogter amerikanske og filippinske krigsfanger efter afslutningen på slaget om Bataan.

58 Toland s. 291

Langt de fleste fanger, især de filippinske, blev nægtet adgang til mad og vand, og sult- og sygdomssvækkede fanger, der faldt om i vejsiden, fik lov at ligge og dø, eller de blev myrdet med bajonetter. Den lange march til krigsfangelejrene har sin plads i historien som "Dødsmarchen på Bataan". Japan havde ikke ratificeret Genevekonventionen fra 1929 vedr. behandling af krigsfanger, der forbød mishandling og krævede ordnede forhold vedr. indkvartering, beklædning, medicinsk behandling og forplejning. Det japanske militærreglement forbød soldater at kapitulere for i stedet at kæmpe til det sidste. At kapitulere var en vanære, og japanske officerer og soldater betragtede krigsfanger som vanærede soldater, der ikke havde ret til livet. Da officerer og underofficerer havde for vane at indgyde de menige soldater disciplin med prygl for selv den mindste forseelse, afreagerede mange menige ved at prygle eller dræbe krigsfanger. Adskillige højtstående officerer opfordrede deres soldater til at myrde amerikanske krigsfanger, fordi de var hvide kolonister, og filippinske krigsfanger, fordi de havde forrådt deres asiatiske brødre. Andre officerer nægtede at følge denne opfordring.⁵⁹ Der findes ingen nøjagtige tal for antallet af amerikanske og filippinske krigsfanger. De bedste skøn sætter antallet til 70-80.000. Ifølge John Toland nåede 54.000 krigsfanger frem til Camp O'Donnell, hvorfra det lykkedes en del at flygte. Mellem 7-10.000 døde under marchen af malaria, sult, prygl eller mord, heraf 2.330 amerikanere.⁶⁰ Andre fremstillinger angiver lidt divergerende antal, men de ændrer ikke på graden af menneskelig lidelse og død. De overlevende krigsfanger var ved ankomsten til fangelejren stort set ikke andet end vandrede skeletter, mange af dem omkom i hundredvis i den følgende tid. Dødsmarchens overlevende måtte henslæbe resten af krigen bag pigtråd på små risrationer, plaget af sygdomme og udsat for ydmygelser. Flere hundreder fanger opnåede ikke at overleve rædslerne og at opleve friheden.

De fire uger, der fulgte efter den amerikanske kapitulation på Bataan, blev et mareridt for de filippinske og amerikanske soldater på Corregidor. Et konstant artilleribombardement ødelagde forsvarsværker lige så hurtigt, som forsvarerne kunne genetablere dem. Bombardementet nåede sit crescendo den 29. januar, hvor 150 svære kanoner afskød en daglang salut i anledning af kejser Hirohitos fødselsdag. Det lykkedes for to Catalina flyvebåde og en ubåd i ly af mørket at evakuere 75 mennesker fra øen, de fleste sygeplejersker. Dårlig ernæring, manglende medicinsk udstyr, malaria og dysenteri tappede de overlevende for kræfter. Øens Malintatunnel gav ly mod bombardementerne, men stanken fremkaldt af den tropiske hede og de hundredvis af sårede i tunnelen gjorde luften uudholdelig. Wainwright meddelte MacArthur, at der var frisk vand til fem dage, at situationen var desperat, og at han når som helst forventede et japansk angreb. Den 4. maj faldt der 160.000 japanske granater på Corregidor, og general Homma sendte samme aften 2.000 soldater i små både af sted for at invadere Corregidor. De blev mødt af en omfattende krydsild fra de amerikanske forsvarere, men det lykkedes for omkring

⁵⁹ Toland s. 295

⁶⁰ Toland s. 300

Japan i offensiven

600 japanere at nå i land, hvor de angreb adgangsvejen til Malintatunellens åbning. Det stod klart for Wainwright og hans stab, at de stod over for et uafvendeligt nederlag. I et radiosignal til præsidenten meddelte han, at der ingen anden udvej var end at kapitulere. Den 5. maj kom meddelelsen til Hommas hovedkvarter, at amerikanerne havde sat hvide flag op over deres stillinger på Corregidor. Først omkring klokken seksten samme eftermiddag blev Wainwright sammen med nogle af sine stabsofficerer sejlet over til Bataan samtidig med, at Fort Drum på øen El Fraile i Manilabugten stadig affyrede sine kanoner mod japanerne. Homma ville kun modtage en kapitulation for samtlige amerikanske styrker i Filippinerne, hvorimod Wainwright kun ville kapitulere med sine styrker på Corregidor. Homma blev vred og sendte Wainwright tilbage med besked om at tænke sig om. Wainwright gav sig den 6. maj, hvor han blev fløjet til Manila for over radioen at bekendtgøre kapitulationen. Ikke desto mindre fortsatte den amerikanske modstand på Mindanao i yderligere to dage. Angrebet på Corregidor havde kostet flere end 800 amerikanere og filippinere livet, de japanske tab var tre gange så høje.

Hollandsk Ostindien

Hollandsk Ostindien var datidens fjerdestørste olieeksportør og storeksportør af gummi og andre værdifulde råvarer og var derfor et af Japans vigtigste mål under Operation Syd. Den lokale ostindiske regering havde under indtryk af spændingerne i Sydøstasien mobiliseret sine militære styrker i november 1941, og den besluttede at erklære krig mod Japan den 8. december 1941. Den japanske regering besvarede først den hollandsk ostindiske krigserklæring den 11. januar 1942, dagen efter Wavells ankomst til sit hovedkvarter ved Batavia på Java. Efter at have sikret sig deres hovedmål i Sarawak i Nordborneo delte japanerne deres styrker i Øststyrken, Centralstyrken og Veststyrken. Øststyrkens opgave var at erobre de filippinske øer Jolo og Davao og derefter Sulawesi og Timor som flankesikring for Centralstyrken. Denne havde til opgave at erobre øen Tarakan og dens oliefelter samt Balikpapan. Veststyrkens opgave var med støtte fra de øvrige styrker at erobre flyvepladser og oliefelter ved Palembang. Tarakan blev erobret den 11. januar, og et døgn senere fulgte et faldskærmsangreb og et angreb fra søsiden på Sulawesi. De lokale hollandske styrker ydede med sporadisk støtte fra amerikanske B-17 bombefly modstand så længe, at det lykkedes dem at ødelægge en række vigtige olieinstallationer.

De allierede krigsskibe blev samlet i én stor eskadre på 8 krydsere og 22 destroyere under den hollandske kontreadmiral Karel Doorman. Men i forhold til den samlede japanske flådestyrke bestående af hangarskibe, slagskibe, krydsere og adskillige destroyere, som japanerne sendte i offensiven mod Hollandsk Ostindien, var denne eskadre ubetydelig. Den hollandske hærs styrker i Hollandsk Ostindien talte omkring 85.000 mand, hvoraf 35.000 tilhørte den regulære hær. Resten udgjordes af lokalt organiserede militser, lokale vagtstyrker og civile ansatte. ABDACOM's luftstyrker var redu-

General Sir Archibald Wavell, sejrherren over de italienske styrker i Cyrenaica og Østafrika i 1941, var øverstkommanderende for den kortlivede *American-British-Dutch-Australian Command*.

ceret til 55 jager- og 85 bombefly. Amerikanerne havde i al hast sendt 111 fly til Java, men af dem resterede der efter de indledende japanske angreb kun 23 bombefly og nogle få jagerfly. Japanerne vandt således herredømmet i luften, i takt med at de fik etableret flyvepladser i de erobrede områder som supplement til de japanske hangarskibe. Admiral Hart blev den 1. februar tvunget til at flytte sit hovedkvarter fra Surabaya på Javas nordkyst til Tjilatjap på dens sydkyst.

Stort set samtlige krigsskibe tilhørende ABDACOM var på konvojtjeneste, da japanerne angreb Balikpapan. Admiral Hart havde derfor kun sine ubåde og en overfladestyrke på to ældre lette krydsere og fire lige så gamle destroyere til sin rådighed. Ubådene blev beordret til at blokere den japanske angrebskonvoj vejen til Balikpapan, og krydserne og destroyerne blev sendt af sted for at angribe de japanske transportskibe ved øen. Den ene krydser stødte på et ikke kortlagt rev, og den anden fik maskinproblemer. Det betød, at de fire destroyere natten til den 25. januar foretog angrebet på den opankrede invasionsflåde alene. De angreb med artilleri og torpedoer et par timer efter midnat uden at registrere træffere. Flotillechefen foretog et nyt angreb, der sænkede tre transportskibe, og et tredje angreb førte til sænkningen af en japansk destroyer. Aktionen var nok vellykket, men den forsinkede ikke det japanske felttog på Borneo med en eneste dag. Efter angrebene retirerede de amerikanske destroyere mod syd til Java. Det lykke-

Japan i offensiven

des for de hollandske forsvarsstyrker at ødelægge oliefelterne ved Balikpapan, inden de måtte overgive sig. Inden udgangen af januar havde japanerne desuden erobret dele af Sulawesi, og i løbet af februar gik japanerne i land på Sumatra, hvor de foranstaltede et oprør mod hollænderne i Acehprovinsen på øens nordspids.

Admiral Hart ønskede at benytte sine flådestyrker mere offensivt mod de japanske landsætninger, men han blev konstant blokeret af den hollandske admiral Conrad Helfrich, der svor på, at han ikke ville sende sine skibe i søen uden beskyttelse fra luften. Skænderierne mellem de to admiraler blev løst af JCS, der beordrede Hart til at overlade kommandoen til Helfrich for at lade hollænderne bære ansvaret for den kommende katastrofe. Helfrich beordrede den 18. januar admiral Doorman til at angribe den japanske invasionsflåde med kurs mod Bali. Han skulle ikke vente på *Houston* og dens destroyere, der var på vej tilbage efter et forgæves angreb på Timor, eller de britiske eller australske krydsere, der eskorterede konvojer gennem Sundastrædet 900 kilometer mod vest. Hollænderne befandt sig stadig over 300 kilometer fra Sanur, da japanerne gik i land. Samme aften ankom Doorman til stedet, men hvad der kunne have udviklet sig til en masseakre blandt transportskibene, udeblev takket være japanernes overlegne sømandskab. Den lette krydser *Piet Hein* blev sænket, og kaos indtraf, da fire japanske destroyere dukkede op og begyndte at beskyde egne skibe. Situationen blev ikke mindre kaotisk af ankomsten af den hollandske lette krydser *Tromp* og dens eskorte på fire amerikanske destroyere. Under krydsilden af granater og torpedoer blev en japansk destroyer beskadiget sammen med *Tromp*, inden det lykkedes for Doorman at få sine skibe bragt væk. Ikke et eneste japansk skib var blevet sænket, og det lykkedes heller ikke for de hollandske torpedobåde, der ankom gennem strædet for fuld fart, at gøre nogen forskel. Bali faldt i japanske hænder den 19. januar.

På det sydlige Sumatra rasede slaget om Palembang. Admiral Doorman forsøgte uden held at gribe ind mod de japanske transportskibe, men japanske luftangreb tvang ham til at trække sig tilbage. Øens hollandske og australske forsvarere måtte trække sig tilbage fra øen efter at have delvist ødelagt dens olieinstallationer. Med erobringen af Sumatra havde japanerne bemægtiget sig halvdelen af Hollandsk Ostindiens oliereserver. CCS gav den 25. februar Wavell tilladelse til at lukke sit hovedkvarter og at overlade ledelsen af ABDACOM til hollænderne. De fleste af de britiske og amerikanske flyenheder fulgte Wavell, men Den Asiatiske Flådes skibe blev efterladt for at deltage i det endelige forsvar af Java. Wavell vendte tilbage til New Delhi for at organisere forsvaret af Indien og Burma mod japanske invasioner.

Ved daggry den 26. februar befandt den japanske Veststyrke sig 400 kilometer fra Javas vestlige ende. Den blev eskorteret af et hangarskib, tre lette krydsere og to flotiller destroyere dækket af fire svære krydsere. Øststyrken befandt sig omkring 300 kilometer fra sit mål, det østlige Java. Den var eskorteret af en let krydser og syv destroyere. Da Veststyrken blev observeret, sendte Helfrich Doorman til søs fra Surabaya med 15 krigsskibe for at standse invasionsstyrken. Da Øststyrken nogle timer senere blev

observeret, sendte Helfrich tre ældre krydsere og to lige så gamle destroyere til søs mod den. Doorman ledte hele natten forgæves efter den japanske Veststyrke og vendte tilbage til Surabaya næste dag om eftermiddagen. Straks efter sin ankomst blev han beordret til søs igen mod en fjendtlig styrke 140 kilometer mod nord. Da hans krydsere havde sat deres opklaringsfly i land, var det ikke muligt for ham at se længere væk, end øjet rakte. Japanerne var til gengæld bekendt med Doormans position, da tre af deres opklaringsfly havde fundet hans skibe. De japanske skibes udkigge observerede de allierede skibe klokken seksten. Den japanske admiral forsøgte at krydse de allieredes skibes kurs, men Doorman ændrede kurs, hvorefter begge flådestyrker sejlede parallelt på en vestlig kurs, mens de beskød hinanden. Klokken sytten blev den britiske svære krydser *Exeter* ramt af en granat i maskinrummet fra den japanske svære krydser *Haguro* og faldt ud af formationen med stærkt reduceret fart. Japanerne affyrede torpedoer, som bl.a. ramte den hollandske destroyer *Kortenaer*. Destroyeren knækkede i to dele og sank. Doorman signalerede "Følg mig" til alle skibe og svingede mod sydøst. Den britiske destroyer *Electra* blev sænket, hvorimod *Exeter* slap væk. Da de japanske svære krydsere kom for tæt på, beordrede Doorman de amerikanske destroyere til at udlægge et røgslør samtidig med, at de sendte torpedoer mod de japanske krydsere. Disse måtte ændre kurs og lægge afstand til de allierede skibe. Mens tusmørket brød frem, eftersøgte Doorman stadig den japanske invasionsflåde. Den britiske destroyer *Jupiter* sprang i luften og sank efter sandsynligvis at have påsejlet en mine. De japanske krydsere *Haguro* og *Nachi* kunne takket være deres udkigges specialkikkerter og deres grundige uddannelse i kamp ved nat snige sig ind på de allierede skibe, og omkring kl. 23.20 affyrede de tilsammen tolv torpedoer mod de allierede skibe. De hollandske krydsere *De Ryuter* (Doormans flagskib) og *Java* blev sænket, *De Ryuter* med Doorman om bord. Skibschefen på den australske krydser *Perth* overtog kommandoen og beordrede *Houston* til at følge sig mod sydøst.

Bomber falder tæt på den hollandske krydser *Java* under Slaget i Javahavet.

Japan i offensiven

Slaget i Javahavet, som er blevet kaldt den største overfladeaktion siden Jyllandsslaget i 1916 med 16 allierede skibe mod 18 japanske, var afsluttet. Doorman havde i dagtimerne ikke haft en chance mod de overlegne japanere, og det samme gjaldt i nattetimerne, hvor de japanske søfolk demonstrerede resultatet af deres grundige uddannelse i kamp i mørke. Japanerne havde ikke lidt tab, hvorimod Doorman havde mistet tre destroyere, to lette krydsere og sit eget liv. De resterende skibe nåede tilbage til Batavia. De fire amerikanske destroyere fik tilladelse til at flygte til Australien. Samme nat forlod *Perth* og *Houston* Batavia for at slippe væk igennem Sundastrædet. Her stødte de på en japansk armada på fire svære krydsere, tre lette krydsere og ti destroyere samt hangarskibet *Ryujo*, der eskorterede 56 transportskibe, der var ved at kaste anker i Bantambugten på Javas vestlige spids. Begge krydsere tog kampen op, men begge måtte omkring midnat bukke under for overmagten. Japanerne led et tab på 4 transportskibe, men det skyldtes ikke de allierede skibe. Den japanske svære krydser *Mikuma* havde sendt fire torpedoer mod *Houston*. De var alle forbιε, som i stedet ramte fire japanske transportskibe, der sank. For ikke at tabe ansigt, blev sænkningen af skibene tilskrevet de allierede skibe. De japanske invasionsstyrker gik næsten uden at møde modstand i land ved Batavia og Bandung. Sidste akt blev udspillet under en række desperate kampe i junglen, hvor britiske og australske enheder sammen med hollandske enheder forsøgte at forhindre den japanske invasion. De måtte seks dage senere opgive kampen om Bandung. Byens radiostation sendte en sidste melding: ”Vi lukker ned nu. Vi ses i bedre tider. Leve Dronningen!”⁶¹

61 Costello s. 210. Den omtalte dronning er Wilhelmina, der regerede Holland 1890-1948.